

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

Кафедра анатомії, клінічної анатомії і оперативної хірургії,
патоморфології та судової медицини

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
Іщенко Н.М.

“ ___ ” _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИТЯЧА ХІРУРГІЧНА СТОМАТОЛОГІЯ

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 221 «Стоматологія»

Розробник	Єлінська А. М.	_____
Зав. кафедри розробника	Черно В. С.	_____
Гарант освітньої програми	Єлінська А.М.	_____
Директор інституту	Грищенко Г.В.	_____
Начальник НМВ	Алексєєва А. О.	_____

Миколаїв – 2022 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Хірургічна стоматологія	
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»	
Спеціальність	221 «Стоматологія»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Стоматологія	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	4, 5-й	
Навчальний рік	2022-2023	
Номери семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	8, 9-й	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів/ 150 год.	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	– лекції	
	– практичні заняття (півгрупові)	
	– годин самостійної роботи студентів	
Відсоток аудиторного навантаження	61%	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	Атестація – 8-й семестр	
Форма підсумкового контролю	Диф.залік - 9-й семестр	

2. Мета, завдання та заплановані результати навчання

Метою вивчення навчальної дисципліни «Дитяча хірургічна стоматологія» є оволодіння основними стоматологічними маніпуляціями та методами діагностики хірургічної стоматологічної патології у дітей для постановки діагнозу і вибору правильного методу лікування; формування відповідальності студента, як майбутнього фахівця за рівень своєї підготовки та її вдосконалення протягом навчання і професійної діяльності.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Дитяча хірургічна стоматологія» є:

- Аналізувати результати обстеження хворого в клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Визначати провідні синдроми і симптоми у дитячій хірургічній стоматології.
- Визначати характер та принципи лікування в клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Використовувати принципи профілактики стоматологічних захворювань та їх ускладнень в дитячій хірургічній стоматології.
- Виявляти різні клінічні варіанти та ускладнення найбільш поширених захворювань у клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Діагностувати невідкладні стани в клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Надавати необхідну невідкладну допомогу в клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Обґрунтувати і оформити попередній клінічний діагноз в клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Проводити обстеження хворого та хірургічне лікування основних стоматологічних захворювань у клініці дитячої хірургічної стоматології.
- Ставити остаточний клінічний діагноз основних захворювань в клініці дитячої хірургічної стоматології.

Передумови вивчення дисципліни (міждисциплінарні зв'язки)

«Дитяча хірургічна стоматологія» як дисципліна, базується на попередньо отриманих студентами знаннях з:

анатомії людини: знати особливості м'яких тканин, будови кісткової тканини, кровоносної системи, і нервації щелепно-лицевої ділянки у дітей. Особливості будови тимчасових та постійних зубів. Особливості розташування судинно-нервових пучків та їх фізіологічних отворів на кістках в залежності від віку дитини та вміння розрізняти основні анатомічні ознаки та структури м'яких тканин ЩЛД;

гістології, цитології, ембріології: знати особливості розвитку та гістологічної будови щелеп, альвеолярного відростку, м'яких тканин ЩЛД, емалі, дентину, пульпи зуба та вміння розрізняти гістологічні структури органів ЩЛД та зуба;

оториноларингологія: знати основні складові ЛОР-патології, що сприяють розвитку патології зубо-щелепної системи. Своєчасне попередження та методи виявлення патології ЛОР – органів та вміння провести загальноклінічне обстеження хворого, виявити можливу патологію, визначити прогноз її впливу на зубо-щелепну систему;

хірургічна стоматологія: знати методи знеболення щелепно-лицевої ділянки., методи амбулаторних оперативних втручань в щелепно-лицевій ділянці, особливості перебігу запальних процесів щелепно-лицевої ділянки та вміння провести знеболення щелепно-лицевої ділянки з врахуванням анатомічних вікових особливостей, провести амбулаторне оперативне втручання в щелепно-лицевій ділянці у дітей;

дитяча терапевтична стоматологія: знати особливості будови тимчасових та постійних зубів, строки прорізування зубів та вміння провести загальноклінічне обстеження хворого. Виявити можливу патологію, визначити прогноз її впливу на зубо-щелепну систему;

фармакологія: знати групи лікарських препаратів, що застосовуються при комплексному лікуванні дітей з пухлинами м'яких тканин. Препарати для антибактеріальної та протизапальної терапії та вміння обирати лікарські препарати за фармакологічними властивостями та призначенням.

ортодонтія: знати своєчасне попередження та усунення зубо-щелепної деформації та вміння

проводити своєчасне попередження зубо-щелепної деформації, проводити усунення зубо-щелепної деформації.

Очікувані результати навчання

В результаті вивчення дисципліни студенти мають:

ЗНАТИ:

- анатомо-фізіологічні особливості розвитку та будови тканин і органів ЩЛД у дітей;
- анатомічну будову щелеп та орієнтири для визначення цільових пунктів при проведенні провідникових анестезій у дітей різного віку;
- анестетики, які найбільш часто застосовуються для місцевого знеболення тканин ЩЛД у дітей;
- ускладнення під час проведення місцевого знеболювання;
- види загального знеболювання та речовини, які використовуються для його проведення;
- показання та протипоказання до загального знеболювання в умовах поліклініки та стаціонару;
- анатомічну будову, строки прорізування зубів та розсмоктування коренів;
- показання та протипоказання до видалення постійних та тимчасових зубів;
- інструменти для видалення зубів у дітей;
- ускладнення під час та після видалення зубів;
- анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лищевої ділянки, які впливають на розвиток запальних процесів;
- клінічні ознаки різних форм періоститів;
- клінічні ознаки остеомієлітів різних форм та локалізації;
- можливі ускладнення остеомієлітів та їх профілактика;
- особливості анатомо-фізіологічної будови скронево-нижньощелепного суглобу (СНЩС) у дітей різного віку;
- клінічні прояви гострого та хронічного артрити та вторинного деформуючого остеоартрозу СНЩС;
- клінічні прояви, диференційну діагностику та лікування одонтогенних кіст щелепно-запального походження від тимчасових та постійних зубів.
- клінічні симптоми, характерні для запальних захворювань м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки;
- клінічні симптоми фурункула, карбункула, лімфаденіту;
- клінічні симптоми абсцесів та флегмон щелепно-лищевої ділянки;
- особливості анатомічної будови слинних залоз, розташування їх вивідних протоків;
- клінічні прояви ран будь-якої етіології;
- етіологію, патогенез виникнення пухлин;
- анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лищевої ділянки в плані розвитку пухлинних процесів;
- класифікацію пухлин та пухлиноподібних утворень тканин ЩЛД у дітей;
- клінічні ознаки доброякісних пухлин та пухлиноподібних утворень тканин;
- клінічні ознаки пухлин та пухлиноподібних утворень слинних залоз;
- показання до кровозаміщуючої терапії при проведенні оперативних втручань на м'яких тканинах та щелепах;
- клінічні прояви фоликулярної, резидуальної, фісуральної, первинної кісткової кістки такісти прорізування;
- основні клінічні ознаки злоякісного утворення;
- особливості клінічного перебігу травм зубів - забиття, травматичної дистопії, перелому зуба, переломів верхньої та нижньої щелепи;
- клінічні ознаки вроджених незрощень верхньої губи та піднебіння;
- особливості перебігу, показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку;
- строки та методи хірургічного лікування вроджених незрощень верхньої губи та піднебіння;
- основні синдроми в ЩЛД у дітей, які пов'язані з вродженими дефектами та деформаціями тканин ЩЛД, хірургічна тактика лікування;
- завдання та етапи комплексної реабілітації дітей з вродженими незрощеннями губи та

піднебіння, проблеми вигодовування дітей з незрощеннями;

ВМІТИ:

- альвеолотомія;
- вправлення вивиху нижньої щелепи;
- місцеве знеболювання при лікуванні стоматологічних захворювань різними методами (аплікаційне, інфільтраційне, провідникове);
- зубозберігаючі оперативні втручання при періодонтитах;
- зупинка кровотечі після видалення зуба;
- кюретаж лунки;
- періостотомія;
- проведення лігатурного зв'язування зубів;
- розкриття пародонтального абсцесу;
- розріз та висічення капюшона при перікоронариті;
- тимчасова іммобілізація при переломах щелеп;
- типові та атипові видалення тимчасових та постійних зубів;
- цистотомія;
- хірургічна обробка ран м'яких тканин обличчя в межах однієї анатомічної ділянки.

3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, фахові)

Розроблена програма відповідає *освітньо-професійній програмі (ОПП) «Стоматологія»* та Згідно з вимогами Стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

Інтегральна:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю 221 «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні: (ЗК) – ЗК-1– ЗК-11, ЗК-13, ЗК-14, ЗК-19, ЗК-20:

- ЗК-1.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК-2.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК-3.** Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.
- ЗК-4.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК-5.** Здатність спілкуватися англійською мовою.
- ЗК-6.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК-7.** Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК-8.** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК-9.** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК-10.** Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК-11.** Здатність працювати в команді.
- ЗК-13.** Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК-14.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК-19.** Навички здійснення безпечної діяльності.
- ЗК-20.** Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові: (ФК) – ФК-1 – ФК-3, ФК-6– ФК-8, ФК-11, ФК-14, ФК-15:

- ФК-1.** Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.
- ФК-2.** Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.
- ФК-3.** Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.
- ФК-6.** Спроможність визначати раціональний режим праці, відпочинку, дієти у хворих при лікуванні захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.
- ФК-7.** Спроможність визначати тактику ведення пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області з супутніми соматичними захворюваннями.

ФК-8. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції

ФК-11. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу.

ФК-14. Спроможність ведення нормативної медичної документації.

ФК-15. Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації.

Відповідно до освітньо-професійної програми очікувані *програмні результати навчання (ПРН)* включають вміння *ПРН1– ПРН11, ПРН13– ПРН16, ПРН18–ПРН24:*

ПРН 1. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний нозологічний або синдромний попередній клінічний діагноз стоматологічного захворювання (за списком 2).

ПРН 2. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 5).

ПРН 3. Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні) за списком 5, пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої області для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН 4. Визначати остаточний клінічний діагноз дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи (за списком 2.1).

ПРН 5. Встановлювати діагноз невідкладних станів за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі), в умовах надзвичайної ситуації, воєнного стану, нестачі інформації та обмеженого часу (за списком 4).

ПРН 6. Планувати та втілювати заходи профілактики стоматологічних захворювань серед населення для запобігання розповсюдження стоматологічних захворювань.

ПРН 7. Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної медикаментозної та немедикаментозної профілактики стоматологічних захворювань.

ПРН 8. Визначати підхід, план, вид та принцип лікування стоматологічного захворювання (за списком 2) шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН 9. Визначати характер режиму праці, відпочинку та необхідної дієти при лікуванні стоматологічних захворювань (за списком 2) на підставі попереднього або остаточного клінічного діагнозу шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН 10. Визначати тактику ведення стоматологічного пацієнта при соматичній патології (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН 11. Проводити лікування основних стоматологічних захворювань за існуючими алгоритмами та стандартними схемами під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи (за списком 2.1).

ПРН 13. Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги, використовуючи рекомендовані алгоритми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу (за списком 4).

ПРН 14. Аналізувати та оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів та комп'ютерних інформаційних технологій.

ПРН 15. Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення в умовах медичного закладу за стандартними методиками.

ПРН 16. Формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності на підставі результату аналізу певних суспільних та особистих потреб.

ПРН 18. Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.

ПРН 19. Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.

ПРН 20. Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН 21. Виконувати медичні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу (за списками 2, 2.1) для різних верств населення та в різних умовах (за списком 6).

ПРН 22. Виконувати медичні стоматологічні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу (за списками 2, 2.1) для різних верств населення та в різних умовах (за списком 7).

ПРН 23. Виконувати маніпуляції надання екстреної медичної допомоги, використовуючи стандартні схеми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану (за списком 4) в умовах обмеженого часу (за списками 6, 7).

ПРН 24. Розробляти заходи щодо організації, інтеграції надання стоматологічної допомоги населенню та проводити маркетинг медичних, в тому числі стоматологічних послуг в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.

4. Програма навчальної дисципліни

Організація навчального процесу здійснюється за європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС) та складає загалом 5 кредитів, що розподілені на 4-му курсі – 3 кредитів та на 5 курсі навчання – 2 кредитів.

Програма навчальної дисципліни «Хірургічна стоматологія» структурована у 2 навчальні блоки, що включили 5 розділи навчальної дисципліни. На 4 курсі викладається Блок №1, а на 5 курсі – Блок №2.

БЛОК 1. Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні та травматичні захворювання тканин щелепно-лищевої ділянки.

Розділи 1 Блоку:

1. Знеболювання хірургічних втручань в ЩЛД у дітей.
2. Загальна характеристика перебігу запальних процесів тканин щелепно-лищевої ділянки у дітей.
3. Запальні захворювання м'яких тканин ЩЛД у дітей.

БЛОК 2. Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лищевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні ушкодження м'яких тканин, зубів та кісток обличчя у дітей.

Розділи 2 Блоку:

4. Доброякісні пухлини, пухлиноподібні утворення м'яких тканин і кісток ЩЛД у дітей.
5. Вроджені вади розвитку тканин, травматичні пошкодження тканин ЩЛД у дітей.

4.1. Зміст навчальної дисципліни

БЛОК №1. Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні та травматичні захворювання тканин щелепно-лищевої ділянки.

Розділ 1. Анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лищевої ділянки. Знеболювання хірургічних втручань в щелепно-лищевої ділянки (ЩЛД) у дітей в умовах амбулаторії та стаціонару. Видалення тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку.

Конкретні цілі:

- знати анатомо-фізіологічні особливості розвитку та будови тканин і органів ЩЛД у дітей;
- знати анатомічну будову щелеп та орієнтири для визначення цільових пунктів при проведенні провідникових анестезій у дітей різного віку;
- знати анестетики, які найбільш часто застосовуються для місцевого знеболення тканин ЩЛД у дітей;
- знати та вміти провести проби на переносимість до анестетиків;
- знати ускладнення під час проведення місцевого знеболювання, вміти їх діагностувати та лікувати;
- знати види загального знеболювання та речовини, які використовуються для його проведення;
- знати та вміти визначити показання та протипоказання до загального знеболювання в умовах поліклініки та стаціонару;
- знати анатомічну будову, строки прорізування зубів та розсмоктування коренів;
- знати показання та протипоказання до видалення постійних та тимчасових зубів;
- знати інструменти для видалення зубів у дітей;
- вміти видаляти тимчасові та постійні зуби у дітей різного віку;
- знати ускладнення під час та після видалення зубів та вміти їх лікувати;
- вміти надати первинну допомогу при виникненні загальних ускладнень (непритомність, колапс, шок).

Тема 1. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку та будови тканин і органів щелепно-лицевої ділянки у дітей.

Розвиток щелепно-лицевої ділянки. Особливості розвитку та будови верхньої та нижньої щелеп, скронево-нижньощелепного суглобу. Жувальні та м'які м'язи. Строки формування, прорізування та зміни зубів.

Особливості кровопостачання та інервації м'яких тканин та щелеп.

Основні етапи розвитку органів і систем організму дитини, що безпосередньо впливають на перебіг основних хірургічних стоматологічних захворювань.

Тема 2. Знеболювання хірургічних втручань в щелепно-лицевій ділянці у дітей в умовах амбулаторії та стаціонару.

Місцеве та загальне знеболювання щелепно-лицевої ділянки у дітей. Види та методи загального знеболювання; показання та протипоказання до проведення в умовах амбулаторії та стаціонару. Особливості техніки інфільтраційного та провідникового знеболювання у дітей різного віку: показання та протипоказання до проведення. Ускладнення, їх попередження та лікування.

Тема 3. Видалення тимчасових та постійних зубів у дітей.

Будова тимчасових та постійних зубів, строки прорізування та розсмоктування коренів. Показання, протипоказання до видалення зубів у дітей. Техніка видалення та інструментарій. Особливості видалення тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку на верхній та нижній щелепі. Загальні та місцеві ускладнення під час та після видалення зубів у дітей, методи їх лікування та профілактика.

Розділ 2. Загальна характеристика перебігу запальних процесів тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей.

Запальні процеси щелеп: гострі та хронічні періостити, гострий та хронічний одонтогенний та неодонтогенний (гематогенний, травматичний) остеомієліти. Запальні захворювання скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС) у дітей. Запальні одонтогенні кісти щелеп від тимчасових та постійних зубів. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, принципи лікування, профілактики та реабілітація.

Конкретні цілі:

- знати анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лицевої ділянки, які впливають на розвиток запальних процесів;
- знати особливості будови щелеп та зубів у дітей різного віку;
- знати клінічні ознаки різних форм періоститів, вміти встановити діагноз та призначити лікування;
- вміти розітнути підокісний абсцес з локалізацією на вестибулярній поверхні щелеп та на піднебінні у дітей в тимчасовому, змінному та постійному прикусі;
- знати клінічні ознаки остеомієлітів різних форм та локалізації, вміти встановити діагноз та призначити лікування;
- вміти оцінити рентгенограми дітей з різними формами хронічного остеомієліту та встановити діагноз;
- вміти провести диференційну діагностику хронічного остеомієліту з пухлинами та пухлиноподібними утвореннями щелеп за даними рентгенологічного обстеження;
- знати можливі ускладнення остеомієлітів та вміти проводити їх профілактику;
- знати особливості анатомо-фізіологічної будови скронево-нижньощелепного суглобу (СНЩС) у дітей різного віку;
- вміти обстежити СНЩС та інтерпретувати дані додаткових методів його дослідження;
- знати клінічні прояви гострого та хронічного артриту та вторинного деформуючого остеоартрозу СНЩС, вміти встановити діагноз, провести диференційну діагностику та призначити лікування.
- знати клінічні прояви вміти встановити діагноз, провести диференційну діагностику та призначити лікування одонтогенних кіст щелеп запального походження від тимчасових та постійних зубів.

Тема 4. Одонтогенний та неодонтогенний періостит щелеп.

Клініка гострого та хронічного періоститу. Діагностика, диференційна діагностика. Комплексне

лікування, профілактика.

Періостити щелеп. Етіологія, класифікація. Клінічні прояви, діагностика, методи лікування. Показання до госпіталізації дітей з гострим періоститом. Особливості розтину підокісного абсцесу різної локалізації в період змінного та постійного прикусу. Особливості клінічного перебігу та діагностика різних форм хронічного періоститу. Диференційна діагностика гострого та хронічного періоститу з іншими захворюваннями.

Тема 5. Гострий одонтогенний остеомієліт щелеп у дітей.

Діагностика, клініка, невідкладна медична та хірургічна допомога, реабілітація таких дітей. Профілактика захворювання.

Особливості анатомо-фізіологічної будови щелеп у дітей різного віку в аспекті виникнення остеомієліту. Етіологія та патогенез розвитку захворювання. Теорії виникнення. Класифікація остеомієліту щелеп.

Діагностика, клініка, невідкладна медична та хірургічна допомога, реабілітація таких дітей. Особливості клінічних проявів гострого одонтогенного остеомієліту, медикаментозне та хірургічне лікування, профілактика захворювання. Ускладнення, лікування та профілактика.

Тема 6. Гострий неодонтогенний (гематогенний, травматичний остеомієліт) щелеп у дітей. Причини розвитку, особливості клінічного перебігу. Діагностика, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення та їх профілактика.

Причини розвитку. Особливості клінічних проявів гострого гематогенного остеомієліту верхньої щелепи. Гострий травматичний остеомієліт щелеп у дітей. Діагностика, принципи медикаментозного та хірургічного лікування, профілактика захворювання. Ускладнення, їх лікування та профілактика. Реабілітація дітей, які перенесли гострий остеомієліт.

Тема 7. Хронічний (одонтогенний та неодонтогенний) остеомієліт щелеп у дітей. Клініко-рентгенологічні форми захворювання.

Первинно-хронічний остеомієліт. Діагностика, диференціальна діагностика, лікування, ускладнення та їх профілактика. Хронічний остеомієліт щелеп (одонтогенний, неодонтогенний).

Класифікація, етіологія, патогенез, клініко-рентгенологічні форми захворювання. Закономірності клінічного перебігу у дітей різного віку. Рентгенологічні ознаки та строки формування секвестрів, показання до секвестрэктомії. Діагностика, диференційна діагностика, методи лікування різних форм хронічного остеомієліту. Ускладнення та їх профілактика.

Реабілітація дітей, які перенесли хронічний остеомієліт.

Тема 8. Гострі запальні захворювання скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС) у дітей. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.

Особливості будови скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС) у дітей залежно від віку. Класифікація захворювань СНЩС. Етіологія артритів. Методи обстеження СНЩС. Клінічні прояви гострого артриту СНЩС. Ревматоїдний та ревматичний артрит. Діагностика, диференційна діагностика, принципи комплексного лікування. Ускладнення та їх профілактика.

Тема 9. Етіопатогенез хронічних захворювань СНЩС. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, принципи лікування хронічного артриту, вторинного деформівного остеоартрозу (ВДОА) та анкілозу.

Етіологія, патогенез розвитку захворювання. Особливості клінічних проявів хронічного артриту та вторинного деформівного артриту СНЩС.

Анкілоз СНЩС, як ускладнення гострого артриту. Клініко-рентгенологічний симптомо-комплекс одно- та двобічного кісткового анкілозу. Діагностика, диференційна діагностика, принципи лікування та реабілітації.

Тема 10. Запальні одонтогенні кісти щелеп від тимчасових та постійних зубів.

Класифікація кіст щелеп. Етіологія та механізм розвитку. Клінічні прояви кіст щелеп запального походження та методи їх діагностики.

Рентгенологічна характеристика радикулярних і радикулярних зубовмісних кіст від тимчасових та постійних зубів. Диференційна діагностика запальних одонтогенних кіст щелеп. Клініка, діагностика та особливості лікування нагноєних кіст щелеп. Кісти прорізування.

Хірургічні методи лікування: кістектомія та кістотомія. Показання, методика виконання.

Розділ 3. Запальні захворювання м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей: лімфаденіти, абсцеси, флегмони, фурункули, карбункули.

Специфічні запальні процеси (туберкульоз, актиномікоз, сифіліс, ВІЧ-інфекція та СНІД). Гострі та хронічні захворювання слинних залоз. Травматичні пошкодження м'яких тканин.

Конкретні цілі:

- знати особливості будови м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей, які впливають на перебіг запальних процесів;
- знати клінічні симптоми, характерні для запальних захворювань м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки;
- вміти обстежити дитину з запальним процесом щелепно-лицевої ділянки та встановити діагноз;
- вміти визначити метод та місце лікування дитини в залежності від стадії розвитку запалення м'яких тканин;
- знати клінічні симптоми та вміти обґрунтувати показання до госпіталізації дітей з фурункулами, карбункулами, лімфаденітами;
- вміти діагностувати гостре та хронічне запалення в лімфатичному вузлі, провести диференційну діагностику та визначити лікувальну тактику;
- знати клінічні симптоми, вміти діагностувати абсцеси та флегмони щелепно-лицевої ділянки, провести диференційну діагностику, призначити лікування їх;
- вміти провести розтин поверхневого абсцесу невеликих розмірів;
- знати особливості анатомічної будови слинних залоз, розташування їх та вивідних проток, вміти обстежити великі слинні залози у дитини;
- знати особливості анатомічної будови СНЩС у дітей залежно від віку;
- знати клінічні симптоми гострого та хронічного артритів, вміти провести обстеження СНЩС;
- вміти діагностувати артрити СНЩС, провести диференційну діагностику та призначити лікування їх;
- вміти діагностувати вторинний деформуючий артоз та анкілоз СНЩС, провести диференційну діагностику, визначити план лікування;
- знати клінічні прояви ран будь-якої етіології, вміти визначити лікувальну тактику та провести первинну хірургічну обробку ран без дефекту або з дефектом невеликих розмірів;
- вміти визначити тактику щодо антирабічної вакцинації при укушених ранах обличчя;
- вміти визначити тактику щодо протиправцевої вакцинації у випадках травм м'яких тканин обличчя у дітей.

Тема 11. Гострі та хронічні, одонтогенні та неодонтогенні лімфаденіти щелепно-лицевої ділянки.

Класифікація, етіологія, патогенез лімфаденітів ЩЛД у дітей. Клінічні ознаки та закономірності перебігу гострих та хронічних одонтогенних і неодонтогенних лімфаденітів. Додаткові методи діагностики (дослідження крові, УЗД, пункція). Диференційна діагностика.

Лікування лімфаденіту в залежності від стадії розвитку запалення. Методи хірургічного лікування. Мігруюча гранульома, псевдопаротит Герценберга, феліноз (хвороба «кошачої подряпини»), лімфогрануломатоз.

Тема 12. Одонтогенні та неодонтогенні абсцеси щелепно-лицевої ділянки.

Закономірності клінічного перебігу запальних процесів м'яких тканин ЩЛД у дітей. Класифікація абсцесів. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика поверхневих та глибоких абсцесів. Принципи лікувальної тактики. Визначення безпечних ліній розтину при хірургічному лікуванні.

Тема 13. Одонтогенні та неодонтогенні флегмони щелепно-лицевої ділянки.

Особливості будови м'яких тканин ЩЛД у дітей в плані розвитку запального процесу. Класифікація флегмон ЩЛД. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика та лікування флегмон, розташованих навколо верхньої і нижньої щелепи. Закономірності перебігу поверхневих та глибоких флегмон в залежності від локалізації. Флегмона Жансуля - Людвіга. Діагностика, диференційна діагностика. Принципи хірургічного та медикаментозного лікування. Ускладнення

флегмон та їх профілактика.

Тема 14. Фурункули та карбункули щелепно-лицевої ділянки.

Етіологія, класифікація фурункулів обличчя. Клінічні ознаки інфільтративної та абсцедуючої форм фурункула. Особливості перебігу карбункула обличчя. Діагностика, диференційна діагностика, методи лікування. Показання до госпіталізації дітей з фурункулами та карбункулами. Ускладнення, їх запобігання та профілактика.

Тема 15. Специфічні захворювання: актиномікоз, туберкульоз, сифіліс, СНІД та ВІЛ - інфекція: прояви в щелепно-лицевій ділянці у дітей.

Клініка, діагностика, диференційна діагностика та лікування туберкульозного ураження тканин ЩЛД у дітей - лімфаденіту, періоститу, остеомієліту. Особливості клінічних проявів різних форм актиномікозу щелепно-лицевої ділянки у дітей. Діагностика, диференційна діагностика, методи хірургічного лікування. Диференційна діагностика туберкульозної, сифілітичної, травматичної виразок. Клінічних прояви СНІД та ВІЛ-інфекції в ЩЛД у дітей.

Тема 16. Гострі захворювання слинних залоз у дітей: епідемічний та неепідемічний паротит, калькульозний субмаксиліт.

Анатомо-фізіологічні особливості будови слинних залоз.

Класифікація запальних захворювань слинних залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика та лікування гострого епідемічного, неепідемічного вірусного та гострого бактеріального паротитів. Методи обстеження слинних залоз. Особливості клінічного перебігу, діагностика, диференційна діагностика та лікування калькульозного сіалoadеніту.

Тема 17. Хронічні запальні захворювання слинних залоз у дітей.

Класифікація хронічних запальних захворювань слинних залоз.

Клініко-рентгенологічна характеристика паренхіматозного та інтерстиційного сіалoadенітів. Рентгенконтрастна сіалографія та речовини для її проведення. Методи лікування хронічних паротитів в період загострення та ремісії. Профілактика загострень, прогноз перебігу захворювання.

Тема 18. Травматичні пошкодження м'яких тканин.

Класифікація, етіологія, особливості клінічних проявів травматичних пошкоджень м'яких тканин (забиття, гематома, садна, рани). Види хірургічної обробки. Строки проведення та методика первинної хірургічної обробки (ПХО) ран без та з дефектом тканин. Вільна пересадка шкірних та шкірно-хрящових клаптів: показання, протипоказання, ускладнення та їх профілактика. Особливості ПХО укушених ран обличчя. Показання до проведення антирабічної та протиправцевої вакцинації.

Тема 19. Опіки, відмороження.

Класифікація, етіологія, особливості клінічних проявів, клініка, діагностика та принципи лікувальної тактики щодо опіків та відморожень ЩЛД у дітей. Первинна медична допомога при опіках хімічного генезу та електроопіках. Методи визначення площі опіку. Клініка, діагностика та лікування опікового шоку.

БЛОК №2. Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лицевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні ушкодження зубів та кісток.

Розділ 4. Доброякісні та злоякісні пухлини, пухлиноподібні утворення м'яких тканин і кісток щелепно-лицевої ділянки у дітей. Класифікація, етіологія та патофізіологія. Принципи діагностики, диференційна діагностика, методи лікування та реабілітація дітей з новоутвореннями. Показання до кровозаміщуючої терапії при проведенні оперативних втручань з приводу пухлин.

Конкретні цілі:

- знати етіологію, патогенез виникнення пухлин;
- знати анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лицевої ділянки в плані розвитку пухлинних процесів;
- знати класифікацію пухлин та пухлиноподібних утворень тканин ЩЛД у дітей;
- вміти обстежити дитину з пухлинами та пухлиноподібними утвореннями тканин ЩЛД та

призначити додаткові методи дослідження;

- знати клінічні ознаки доброякісних пухлин та пухлиноподібних утворень тканин, вміти встановити діагноз та призначити лікування;
- знати клінічні ознаки пухлин та пухлиноподібних утворень слинних залоз;
- вміти обстежити дитину з пухлинами та пухлиноподібними утвореннями слинних залоз, призначити додаткові методи дослідження та інтерпретувати їх;
- вміти оцінити рентгенограми дітей з одонтогенними та остеогенними пухлинами щелеп та встановити діагноз;
- вміти виконати пункцію доброякісного утворення та направити матеріал на дослідження;
- знати показання до кровозаміщуючої терапії при проведенні оперативних втручань на м'яких тканинах та щелепах;
- вміти визначити групу крові, провести переливання її, проводячи на його етапах індивідуальну пробу на сумісність, біологічну пробу;
- знати клінічні прояви вміти встановити діагноз, провести диференційну діагностику та призначити лікування фолікулярної, резидуальної, фісуральних, первинної кісткової кісти та кісти прорізування.
- знати основні клінічні ознаки злоякісного утворення, вміти призначити додаткові обстеження для встановлення діагнозу - вміти провести диференційну діагностику доброякісних пухлин та пухлиноподібних утворень щелеп із злоякісними за даними рентгенологічного обстеження;
- знати особливості клінічного перебігу травм зубів - забиття, травматичної дистопії, перелому зуба, вміти обстежити дитину, призначити та інтерпретувати результати додаткових методів дослідження, призначити лікування;
- вміти лікувати забій, повний та неповний вивихи тимчасових та постійних зубів;
- знати особливості перебігу переломів верхньої та нижньої щелепи, проводити діагностику та визначати лікувальну тактику;
- вміти призначити необхідне рентгенологічне обстеження щелеп у разі їх перелому;
- вміти виготовити та накласти гладку шину-скобу у разі вивиху зуба та шину Тігерштедта у разі підокісного перелому щелепи;
- знати клінічні ознаки вроджених незрощень верхньої губи та піднебіння, вміти встановити діагноз;
- знати особливості перебігу, показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку і вміти їх лікувати;
- знати строки та методи хірургічного лікування вроджених незрощень верхньої губи та піднебіння;
- знати принципи та етапи ортодонтичного лікування дітей з вродженими незрощеннями піднебіння;
- знати основні синдроми в ЩЛД у дітей, які пов'язані з вродженими дефектами та деформаціями тканин ЩЛД, хірургічну тактику лікування;
- знати завдання та етапи комплексної реабілітації дітей з вродженими незрощеннями губи та піднебіння;
- знати проблеми вигодовування дітей з незрощеннями та вміти налагодити його.

Тема № 20. Пухлини м'яких тканин ЩЛД у дітей (гемангіома, лімфангіома, ліпома, міома, фіброма).

Етіологія, клініка, діагностика, способи лікування. Показання до кровозаміщуючої терапії при проведенні оперативних втручань на м'яких тканинах. Судинні новоутворення м'яких тканин. Етіологія. Класифікація. Діагностика та диференційна діагностика гемангіом і лімфангіом. Методи лікування капілярних, кавернозних та мішаних гемангіом. Принципи лікування різних форм лімфангіом. Ускладнення під час лікування пухлин м'яких тканин, запобігання їх та методи усунення. Показання до проведення кровозаміщуючої терапії при оперативних втручаннях з приводу судинних пухлин у дітей. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика та лікування ліпом, фібром, міом.

Тема № 21. Пухлиноподібні утворення м'яких тканин обличчя (епідермоїд, дермоїд, тератома, атерома, папілома).

Вроджені кісти та нориці шиї. Нейрофіброматоз. Етіологія, клініка, діагностика, лікування. Патогномонічні симптоми, особливості діагностики, диференційна діагностика епідермоїдних і дермоїдних кіст, тератом, атером папілом. Класифікація, особливості клініки та лікування невусів.

Клініка, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування вроджених серединних та бічних кіст і нориць шиї. Особливості клінічних проявів, діагностики та лікування нейрофіброматозу у дітей. Прогноз захворювання.

Тема № 22. Істинні пухлини та пухлиноподібні новоутворення слинних залоз. Діагностика, диференційна діагностика, клініка, принципи лікування.

Анатомічна будова, топографічна анатомія слинних залоз у дітей різного віку. Особливості клінічного перебігу та рентгенологічна картина плеоморфної та мономорфної аденоми. Особливості проявів та хірургічного лікування ретенційних кіст малих слинних залоз, ранул та кіст типу «піскового годинника». Діагностика, диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних новоутворень слинних залоз.

Тема № 23. Остеогенні пухлини кісток обличчя у дітей (остеобластокластома, остеома, остеїд-остеома). Одонтогенні новоутворення щелеп у дітей (амелобластома, одонтома, цементома).

Етіологія, патогенез, діагностика, диференційна діагностика, клініка, методи лікування. Етіопатогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, методи лікування остеоми, остеїд-остеоми, остеобластокластоми. Диференційна діагностика гігантоклітинного та банального епулісу. Особливості гістологічної будови, клініко-рентгенологічні форми амелобластами. Діагностика, диференційна діагностика та методи лікування амелобластами у дітей. Рентгенологічна діагностика остеогенних і одонтогенних пухлин з доброякісними та злоякісними новоутвореннями щелеп.

Тема № 24. Пухлиноподібні новоутворення щелеп – кісти (фолікулярна, резидуальна, фісуральна, первинна кісткова, кіста прорізування). Методи діагностики, диференційна діагностика та способи лікування. Реабілітація дітей після цистектомії та цистотомії.

Класифікація кіст щелеп у дітей. Клінічне картина, методи діагностики, диференційна діагностика, тактика хірургічного лікування фолікулярної, резидуальної, фісуральної, первинної кісткової кіст та кіст прорізування). Способи лікування кіст: цистектомія та цистотомія щелеп.

Особливості клінічних проявів, рентгенологічна картина та лікування кіст, що вросли у верхньощелепну пазуху.

Тема № 25. Пухлиноподібні новоутворення кісток ЩЛД: фіброзна остеодисплазія, херувізм, гіперпаратиреоїдна фіброзна остеодистрофія, епуліди. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.

Клінічні прояви, діагностика та диференційна діагностика фіброзної остеодисплазії. Рентгенологічна картина фіброзної дисплазії. Особливості клінічного перебігу та лікування херувізму, синдрому Олбрайта. Банальний епулід: клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.

Тема № 26. Класифікація. Етіологія, патогенез, клініка, методи діагностики, диференційна діагностика. Первинна верифікація злоякісних пухлин. Принципи диспансеризації та лікування.

Класифікація. Етіологія, патогенез, сучасні методи діагностики. Особливості клінічного перебігу, патогномонічні рентгенологічні ознаки, диференційна діагностика злоякісних пухлин м'яких тканин і щелеп. Паранеопластичний синдром. Первинна верифікація злоякісних пухлин. Види біопсій. Принципи лікування та диспансеризації.

Розділ 5. Вроджені вади розвитку тканин, травматичні пошкодження зубів та кісток ЩЛД у дітей. Анкілоз СНЩС. Статистика, етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, принципи лікування, диспансеризації та реабілітації.

Тема № 27. Вроджені вади розвитку ЩЛД. Незрощення губи.

Короткі вуздечки губ та язика. Мілкий присінок. Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення. Клініка, діагностика, методи хірургічного лікування. Комплексна реабілітація хворих.

Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення вроджених незрощень верхньої губи. Клініка, діагностика, строки та методи хірургічного лікування. Комплексна реабілітація хворих. Вільна пересадка тканин (шкірних та шкірно-хрящових клаптів) при лікуванні вроджених вад розвитку. Показання, протипоказання, методика проведення, ускладнення та їх попередження. Показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку.

Тема № 28. Вроджені незрощення піднебіння. Статистика.

Класифікація. Етіологія, клініка, діагностика, методи хірургічного лікування. Комплексна реабілітація дітей з незрощеннями піднебіння. Проблеми вигодовування дітей з незрощеннями. Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення вроджених незрощень піднебіння. Клініка,

діагностика, строки та методи хірургічного лікування. Принципи щадної ураностафілопластики за методикою Л.В.Харькова. Проблеми хірургічного лікування дітей з двобічним нескрізним незрощенням піднебіння. Етапи ортодонтичної та логопедичної реабілітації хворих з незрощеннями піднебіння.

Тема № 29. Травматичні пошкодження зубів у дітей (забій, вивихи – повний, неповний, інтрузійний). Травматичні пошкодження кісток ЩЛД у дітей. Анкілоз СНЩС. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування в різному віці, реабілітація таких хворих. Комбінована та поєднана травма. Травматичні пошкодження зубів у дітей (забій, вивихи, переломи).

Травматичні пошкодження кісток ЩЛД у дітей – переломи верхньої та нижньої щелепи. Статистика, етіологія. Класифікація. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування в різному віці та реабілітація таких хворих. Особливості лікування переломів в період змінного прикусу. Види іммобілізації. Показання до проведення остеосинтезу у дітей. Комбінована та поєднана травма ЩЛД у дітей.

Захист історії хвороби.

Розділ 6. Закономірності клінічного перебігу, алгоритм діагностичних, лікувальних та профілактичних заходів щодо запальних, травматичних, пухлинних процесів, вроджених та набутих вад розвитку тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей.

Тема № 30. Закономірності клінічного перебігу, алгоритм діагностично-лікувальних та профілактичних заходів, вибір методу знеболення у дітей з запальними захворюваннями ЩЛД та супутніми соматичними захворюваннями в умовах поліклініки та стаціонару.

Тема № 31. Діагностичні критерії доброякісних пухлин та пухлиноподібних новоутворень ЩЛД у дітей. Принципи лікарської тактики та реабілітації на етапах їх лікування.

Тема № 32. Патогномонічні клінічні ознаки травматичних ушкоджень тканин ЩЛД у дітей.

Методи діагностики травм м'яких тканин, зубів, щелеп. Принципи ПХО ран м'яких тканин обличчя. Способи іммобілізації зубів та щелеп залежно від виду травми та віку дитини. Клініка, діагностика, диф. діагностика та лікування анкілозу.

Тема № 33. Принципи комплексного лікування дітей з вродженими дефектами та деформаціями ЩЛД.

4.2. Тематичний план лекцій за модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції

№ з/п	Назва теми	Кіл-ть годин
Блок № 1. Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні захворювання тканин щелепно-лицевої ділянки.		
1.	Загальне знеболювання при оперативних втручаннях в ЩЛД у дітей. <i>Загальне знеболювання при оперативних втручаннях в щелепно-лицевій ділянці у дітей. Види та методи загального знеболювання; показання та протипоказання до проведення в умовах амбулаторії та стаціонару. Препарати для проведення загального знеболення. Вікові особливості реанімації у дітей.</i>	2

2.	<p>Анатомо-фізіологічні особливості розвитку та будови тканин і органів щелепно-лицевої ділянки у дітей. Місцеве знеболювання при оперативних втручаннях у ЩЛД. Операція видалення тимчасових та постійних зубів у дітей.</p> <p><i>Особливості розвитку та будови верхньої та нижньої щелеп, скронево-нижньощелепного суглобу. Жувальні та м'язи. Строки формування, прорізування та зміни зубів. Особливості кровопостачання та іннервації м'яких тканин та щелеп. Основні етапи розвитку органів і систем організму дитини, що безпосередньо впливають на перебіг основних хірургічних стоматологічних захворювань.</i></p> <p><i>Місцеве знеболювання ЩЛД у дітей. Місцеве знеболювання на нижній щелепі у дітей. Особливості техніки інфільтраційного та провідникового знеболювання на верхній щелепі у дітей різного віку: показання та протипоказання до проведення. Фармакологічні препарати для проведення місцевого знеболення: фармакокінетика та фармакодинаміка, показання та протипоказання до застосування, особливості вікового дозування, формули для розрахунку дози в залежності від віку. Ускладнення, їх попередження та лікування. Загальні та місцеві ускладнення, їх попередження та лікування. Надання медичної допомоги про невідкладних станах.</i></p> <p><i>Показання, протипоказання (абсолютні та відносні) до видалення зубів у дітей. Хірургічний стоматологічний інструментарій, особливості застосування при видаленні тимчасових зубів. Особливості видалення зубів у дітей із супутніми соматичними захворюваннями. Особливості видалення тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку на верхній та нижній щелепі. Етапи операції видалення тимчасових та постійних зубів. Загальні ускладнення під час та після видалення зубів у дітей. Місцеві ускладнення під час та після видалення зубів у дітей. Методи їх лікування та профілактика.</i></p>	2
3.	<p>Закономірності перебігу гострих та хронічних запальних процесів ЩЛД у дітей: періостит, остеомієліт.</p> <p><i>Періостити щелеп. Етіологія, класифікація. Клінічні прояви, діагностика, методи лікування. Показання до госпіталізації дітей з гострим періоститом. Особливості розтину підокісного абсцесу різної локалізації в період змінного та постійного прикусу. Особливості клінічного перебігу та діагностика різних форм хронічного періоститу. Диференційна діагностика гострого та хронічного періоститу з іншими захворюваннями.</i></p> <p><i>Особливості анатомо-фізіологічної будови щелеп у дітей різного віку в аспекті виникнення остеомієліту. Етіологія та патогенез розвитку захворювання. Теорії виникнення. Класифікація остеомієліту щелеп. Діагностика, клініка, невідкладна медична та хірургічна допомога, реабілітація таких дітей. Особливості клінічних проявів гострого одонтогенного та неодонтогенного остеомієліту, медикаментозне та хірургічне лікування, профілактика.</i></p> <p><i>Хронічний остеомієліт щелеп (одонтогенний, неодонтогенний). Класифікація, етіологія, патогенез, клініко-рентгенологічні форми захворювання. Закономірності клінічного перебігу у дітей різного віку. Рентгенологічні ознаки та строки формування секвестрів, показання до секвестрэктомії. Діагностика, диференційна діагностика, методи лікування різних форм хронічного остеомієліту. Ускладнення та їх профілактика.</i></p> <p><i>Реабілітація дітей, які перенесли хронічний остеомієліт.</i></p>	2
4.	<p>Закономірності клінічного перебігу, діагностики, диференційної діагностики та комплексного лікування запальних процесів м'яких тканин ЩЛД у дітей.</p> <p><i>Вікові особливості анатомічної будови лімфатичної системи у дітей, Класифікація, етіологія, патогенез лімфаденітів ЩЛД у дітей. Клінічні ознаки та закономірності перебігу гострих та хронічних одонтогенних і неодонтогенних лімфаденітів. Клініка, діагностика, патогенез: мігруюча гранульома, псевдопаротит Герценберга, феліноз (хвороба «кошачої подряпини»), лімфогранулематоз. Внутрисиндромна та позасиндромна диференційна діагностика. Додаткові методи діагностики (дослідження крові, УЗД, пункція). Комплексне лікування лімфаденіту в залежності від стадії розвитку запалення.</i></p>	2

	<p><i>Анатомо-фізіологічні особливості будови слинних залоз. Класифікація запальних захворювань слинних залоз. Методи обстеження слинних залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика та лікування гострого епідемічного, неепідемічного вірусного та гострого бактеріального паротитів. Класифікація хронічних запальних захворювань слинних залоз. Клініко-рентгенологічна характеристика паренхіматозного та інтерстиційного сіалоаденітів. Методи лікування хронічних паротитів в період загострення та ремісії. Профілактика загострень, прогноз перебігу захворювання. Особливості клінічного перебігу, діагностика, диференційна діагностика та лікування калькульозного сіалоаденіту. Закономірності клінічного перебігу запальних процесів м'яких тканин ЩЛДу дітей. Класифікація абсцесів. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика поверхневих та глибоких абсцесів. Принципи лікувальної тактики. Визначення безпечних ліній розтину при хірургічному лікуванні. Класифікація флегмон ЩЛД. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика та лікування флегмон, розташованих навколо верхньої і нижньої щелепи. Закономірності перебігу поверхневих та глибоких флегмон в залежності від локалізації. Флегмона Жансуля-Людвіга. Діагностика, диференційна діагностика. Принципи хірургічного та медикаментозного лікування. Ускладнення флегмон та їх профілактика.</i></p>	
5.	<p><i>Одонтогенні та неодонтогенні кісти щелеп. Клініко-морфологічні аспекти і принципи лікування. Діагностика, диференційна діагностика та лікування анкілозу СНЩС.</i></p> <p><i>Запальні одонтогенні кісти щелеп від тимчасових та постійних зубів. Етіологія, патогенез, класифікація. Зубовміщуюча кіста щелеп від тимчасових зубів. Клінічні прояви, рентгенологічна характеристика, диференційна діагностика, методи лікування. Оперативні втручання Парч I та Парч II.</i></p> <p><i>Особливості будови скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС) у дітей залежно від віку. Класифікація захворювань СНЩС. Етіологія артритів. Методи обстеження СНЩС. Клінічні прояви гострого артриту СНЩС. Ревматоїдний та ревматичний артрит. Діагностика, диференційна діагностика, принципи комплексного лікування. Ускладнення та їх профілактика.</i></p>	2
	Разом за Блок 1.	10
	<p>БЛОК № 2. Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лицевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні ушкодження м'яких тканин, зубів та кісток обличчя у дітей.</p>	
6.	<p><i>Доброякісні пухлини м'яких тканин та кісток лицевого скелету у дітей. Класифікація, етіологія. Принципи діагностики, диференційна діагностика, методи лікування та реабілітація дітей з доброякісними новоутвореннями.</i></p> <p><i>Судинні новоутворення м'яких тканин. Етіологія. Класифікація. Діагностика та диференційна діагностика гемангіом і лімфангіом. Методи лікування капілярних, кавернозних та мішаних гемангіом. Принципи лікування різних форм лімфангіом. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика та лікування ліпом, фібром, міом. Анатомічна будова, топографічна анатомія слинних залоз у дітей різного віку. Особливості клінічного перебігу та рентгенологічна картина плеоморфної та мономорфної аденоми. Особливості проявів та хірургічного лікування ретенційних кіст малих слинних залоз, ранул та кіст типу «ніскового годинника». Діагностика, диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних новоутворень слинних залоз. Ускладнення під час лікування пухлин м'яких тканин, запобігання їх та методи усунення. Показання до проведення кровозаміщуючої терапії при оперативних втручаннях з приводу судинних пухлин у дітей.</i></p> <p><i>Етіопатогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, методи лікування остеом, остеїд-остеом, остеобластокластоми. Диференційна діагностика гігантклітинного та банального епулісу. Особливості гістологічної будови, клініко-рентгенологічні форми амелобластами. Діагностика, диференційна діагностика та методи лікування амелобластами у дітей. Рентгенологічна діагностика остеогенних і одонтогенних пухлин з доброякісними та злоякісними</i></p>	2

	<i>новоутвореннями щелеп.</i>	
7.	Злоякісні пухлини м'яких тканин та кісток обличчя у дітей. Діагностика, диференційна діагностика, особливості клінічного перебігу, принципи лікування. <i>Класифікація злоякісних пухлин тканин ЩЛД у дітей. Етіологія, патогенез, сучасні методи діагностики. Особливості клінічного перебігу, патогномонічні рентгенологічні ознаки, диференційна діагностика злоякісних пухлин м'яких тканин і щелеп. Паранеопластичний синдром. Первинна верифікація злоякісних пухлин. Види біопсії. Принципи лікування та диспансеризації.</i>	2
8.	Вроджені вади розвитку щелепно-лицевої ділянки у дітей. Статистика, етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина. Сучасні принципи лікування, диспансеризації та реабілітації таких дітей. Хірургічні методи лікування зубо-щелепних деформацій у дітей та підлітків. <i>Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення вроджених незрощень верхньої губи. Клініка, діагностика, строки та методи хірургічного лікування. Комплексна реабілітація хворих. Вільна пересадка тканин (шкірних та шкірно-хрящових клаптів) при лікуванні вроджених вад розвитку. Показання, протипоказання, методика проведення, ускладнення та їх попередження. Показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку. Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення вроджених незрощень піднебіння. Клініка, діагностика, строки та методи хірургічного лікування. Принципи щадної ураностафілопластики за методикою Л.В.Харькова. Проблеми хірургічного лікування дітей з двобічним наскрізним незрощенням піднебіння. Етапи ортодонтичної та логопедичної реабілітації хворих з незрощеннями піднебіння.</i>	2
9.	Травматичні пошкодження зубів, щелеп, та м'яких тканин ЩЛД у дітей. <i>Анатомо-фізіологічні особливості будови м'яких тканин обличчя, що впливають на перебіг ранового процесу. Класифікація, етіологія, особливості клінічних проявів травматичних пошкоджень м'яких тканин обличчя (забиття, гематома, садна, рани). Види хірургічної обробки та особливості її проведення в залежності від локалізації. Строки проведення та методика первинної хірургічної обробки (ПХО) ран без та з дефектом тканин. Фармакологічні препарати для первинної хірургічної обробки ран. Укушена рана обличчя. Особливості ПХО укушених ран обличчя. Показання до проведення антирабічної та протиправцевої вакцинації. Вільна пересадка шкірних та шкірно-хрящових клаптів: показання, протипоказання, ускладнення та їх профілактика. Методи профілактики рубцевої деформації тканин.</i>	2
10.	<i>Класифікація, етіологія, особливості клінічних проявів, клініка, діагностика та принципи лікувальної тактики щодо опіків та відморожень ЩЛД у дітей. Первинна медична допомога при опіках хімічного генезу та електроопіках. Методи визначення площі опіку. Клініка, діагностика та лікування опікового шоку. Травматичні пошкодження зубів у дітей (забій, вивихи, переломи). Травматичні пошкодження кісток ЩЛД у дітей – переломи верхньої та нижньої щелепи. Статистика, етіологія. Класифікація. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування в різному віці та реабілітація таких хворих. Особливості лікування переломів в період змінного прикусу. Види іммобілізації. Показання до проведення остеосинтезу у дітей. Комбінована та поєднана травма ЩЛД у дітей.</i>	2
	Разом за Блок 2.	10
	ВСЬОГО лекцій	20

4.3. Тематичний план практичних занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті

№ п/п	Назва теми	Кіль-ть годин
Блок 1. Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні захворювання тканин щелепно-лицевої ділянки.		
Розділ 1. Анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лицевої ділянки. Знеболювання хірургічних втручань в щелепно-лицевій ділянці (ЩЛД) у дітей в умовах амбулаторії та стаціонару. Видалення тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку.		
1.	Анатомо-фізіологічні закономірності будови тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей у віковому аспекті і систем організму дитини, що впливають на перебіг хірургічних стоматологічних захворювань. Розвиток щелепно-лицевої ділянки. Особливості розвитку та будови верхньої та нижньої щелеп, скронево-нижньощелепного суглобу. Жувальні та м'які м'язи. Строки формування, прорізування та зміни зубів. Особливості кровопостачання, іннервації м'яких тканин та щелеп. Основні етапи розвитку органів і систем організму дитини, що безпосередньо впливають на перебіг основних хірургічних стоматологічних захворювань.	2
2.	Загальне знеболювання: показання та протипоказання до застосування різних видів знеболювання при операціях на щелепно-лицевій ділянці за амбулаторних і стаціонарних умов. Можливі ускладнення, їх запобігання, принципи реанімації. Загальне знеболювання ЩЛД у дітей. Види та методи загального знеболювання; показання та протипоказання до проведення в умовах амбулаторії та стаціонару. Препарати для проведення загального знеболення. Загальні та місцеві ускладнення і ускладнення, заходи для запобігання їх. Вікові особливості реанімації у дітей.	2
3.	Місцеве знеболювання: види та методи, показання і протипоказання до вибору методу, фармакологічні препарати. Особливості місцевого знеболення на верхній щелепі у дітей різного віку. Місцеве знеболювання ЩЛД у дітей. Особливості техніки інфільтраційного та провідникового знеболювання на верхній щелепі у дітей різного віку: показання та протипоказання до проведення. Фармакологічні препарати для місцевого знеболення: фармакокінетика, фармакодинаміка, показання та протипоказання до застосування, особливості вікового дозування, формули розрахунку дози в залежності від віку.	2
4.	Особливості місцевого знеболення на нижній щелепі у дітей різного віку. Ускладнення на місцевому і загальному рівнях, їх запобігання та усунення. Місцеве знеболювання на нижній щелепі у дітей. Особливості техніки інфільтраційного та провідникового знеболювання у дітей різного віку: показання та протипоказання до проведення. Ускладнення, їх попередження та лікування. Загальні та місцеві ускладнення, їх попередження та лікування. Надання медичної допомоги про невідкладних станах.	2
5.	Операція видалення зубів у дітей. Показання та протипоказання до видалення тимчасових і постійних зубів, інструментарій. Особливості видалення зубів у дітей із супутніми соматичними захворюваннями. Місцеве знеболювання на нижній щелепі у дітей. Особливості техніки інфільтраційного та провідникового знеболювання у дітей різного віку: показання та протипоказання до проведення. Ускладнення, їх попередження та лікування. Загальні та місцеві ускладнення, їх попередження та лікування. Надання медичної допомоги про невідкладних станах.	2
6.	Операція видалення зубів у дітей. Особливості видалення тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку на верхній та нижній щелепі. Загальні та місцеві ускладнення під час та після видалення зубів, методи їх лікування та профілактика. Особливості видалення тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку на верхній та нижній щелепі. Етапи операції видалення тимчасових та постійних зубів. Загальні ускладнення під час та після видалення зубів у дітей. Місцеві ускладнення під час та	2

	після видалення зубів у дітей. Методи їх лікування та профілактика.	
	Розділ 2. Загальна характеристика перебігу запальних процесів тканин ЩЛД у дітей. Запальні процеси щелеп (періостит, остеомієліт). Запальні захворювання скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС) у дітей (артрит, артроз, анкілоз). Запальні одонтогенні кісти щелеп від тимчасових та постійних зубів.	
7.	Загально-клінічна характеристика перебігу гострих та хронічних запальних процесів щелепно-лицевої ділянки у дітей, принципи лікування. Анатомо-фізіологічні особливості будови тканин щелепно-лицевої ділянки, які впливають на розвиток запальних процесів. Особливості розвитку та будови щелеп і зубів у дітей різного віку. Принципи комплексного лікування гострого та хронічного банального запального процесу. Фармакологічні препарати для комплексного лікування гострого та хронічного банального запального процесу.	2
8.	Гострий та хронічний періостит щелеп: етіологія, патогенез, класифікація, клінічний перебіг, диференційна діагностика, лікування. Прогнозування перебігу та можливих наслідків. Періостити щелеп у дітей. Етіологія, класифікація. Клінічні прояви, діагностика, методи лікування. Показання до госпіталізації дітей з гострим періоститом. Особливості розтину підокісного абсцесу різної локалізації в період змінного та постійного прикусу. Особливості клінічного перебігу та діагностика різних форм хронічного періоститу. Диференційна діагностика гострого та хронічного періоститу з іншими захворюваннями.	2
9.	Гострий одонтогенний та неодонтогенний остеомієліт щелеп у дітей, теорії виникнення, етіологія, патогенез, особливості клінічного перебігу, диференційна діагностика, лікування, ускладнення, найближчі та віддалені наслідки. Особливості анатомо-фізіологічної будови щелеп у дітей різного віку в аспекті виникнення остеомієліту. Етіологія та патогенез розвитку захворювання. Теорії виникнення. Класифікація остеомієліту щелеп. Діагностика, клініка, невідкладна медична та хірургічна допомога, реабілітація таких дітей. Особливості клінічних проявів гострого одонтогенного та неодонтогенного остеомієліту, медикаментозне та хірургічне лікування, профілактика захворювань. Ускладнення, лікування та профілактика.	2
10.	Хронічний одонтогенний остеомієліт щелеп у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініко-рентгенологічна характеристика, диференційна діагностика, лікування. Можливі ускладнення, реабілітація. Хронічний остеомієліт щелеп (одонтогенний, неодонтогенний). Класифікація, етіологія, патогенез, клініко-рентгенологічні форми захворювання. Закономірності клінічного перебігу у дітей різного віку. Рентгенологічні ознаки та строки формування секвестрів, показання до секвестрэктомії. Діагностика, диференційна діагностика, методи лікування різних форм хронічного остеомієліту. Ускладнення та їх профілактика. Реабілітація дітей, які перенесли хронічний остеомієліт.	2
11.	Запальні одонтогенні кісти щелеп від тимчасових та постійних зубів. Етіологія, патогенез, класифікація. Клінічні прояви, рентгенологічна характеристика, диференційна діагностика, методи лікування. Запальні одонтогенні кісти щелеп від тимчасових та постійних зубів. Етіологія, патогенез, класифікація. Зубовміщуюча кіста щелеп від тимчасових зубів. Клінічні прояви, рентгенологічна характеристика, диференційна діагностика, методи лікування. Оперативні втручання Парч I та Парч II.	2
12.	Анатомічні особливості будови та функціональна активність СНЩС у дітей в залежності від віку. Методи обстеження хворих з патологією СНЩС, класифікація його захворювань. Захворювання скронево-нижньощелепного суглоба у дітей, клінічні прояви гострих та хронічних нозологічних форм. Диференційна діагностика, принципи комплексного лікування, профілактичні заходи. Особливості будови скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС) у дітей залежно від віку. Класифікація захворювань СНЩС. Етіологія артритів. Методи обстеження хворих з патологією СНЩС. Клінічні прояви гострого артрити СНЩС. Вторинний деформуючий артроз, анкілоз. Причини розвитку, діагностика, диференційна	2

	діагностика, клінічний перебіг. Принципи та етапи хірургічного, медикаментозного лікування. Реабілітація таких хворих. Ревматоїдний та ревматичний артрит. Діагностика, диференційна діагностика, принципи комплексного лікування. Ускладнення та їх профілактика.	
	Розділ 3. Запальні захворювання м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки (ЩЛД) дітей: лімфаденіти абсцеси, флегмони, фурункули, карбункули, специфічні захворювання. Гострі та хронічні захворювання слинних залоз.	
13.	Класифікація, етіологія, патогенез лімфаденітів ЩЛД у дітей. Клінічні ознаки та закономірності перебігу гострих та хронічних одонтогенних та неодонтогенних лімфаденітів. Додаткові методи дослідження. Дослідження крові, УЗД, пункція. Диференційна діагностика лімфаденітів. Мігруюча гранульома. Псевдопаротит Герценберга. Філіноз. Лімфогранулематоз. Лікування лімфаденітів залежності від стадії розвитку запалення. Методи хірургічного лікування. Вікові особливості анатомічної будови лімфатичної системи у дітей, Класифікація, етіологія, патогенез лімфаденітів ЩЛД у дітей. Клінічні ознаки та закономірності перебігу гострих та хронічних одонтогенних і неодонтогенних лімфаденітів. Клініка, діагностика, патогенез: мігруюча гранульома, псевдопаротит Герценберга, феліноз (хвороба «кошачої подряпини»), лімфогранулематоз. Внутріньосиндромна та позасиндромна диференційна діагностика.	
14.	Специфічні захворювання: актиномікоз, туберкульоз, сифіліс. Прояви СНІД та ВІЛ – інфекції в щелепно-лицевій ділянці у дітей. Клініка, діагностика, диференційна діагностика та лікування туберкульозного ураження тканин ЩЛД у дітей - лімфаденіту, періоститу, остеомієліту. Особливості клінічних проявів різних форм актиномікозу щелепно-лицевої ділянки у дітей. Діагностика, диференційна діагностика, методи хірургічного лікування. Диференційна діагностика туберкульозної, сифілітичної, травматичної виразок. Клінічних прояви СНІД та ВІЛ-інфекції в ЩЛД у дітей.	2
15.	Гострі сіаладеніти, епідемічний паротит. Клінічні прояви, методи обстеження пацієнтів з патологією великих слинних залоз, класифікація, лікування. Анатомо-фізіологічні особливості будови слинних залоз. Класифікація запальних захворювань слинних залоз. Методи обстеження слинних залоз. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика та лікування.	2
16.	Хронічні захворювання слинних залоз у дітей: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, диференційна діагностика, лікування, профілактика загострень, реабілітація. Класифікація хронічних запальних захворювань слинних залоз. Клініко-рентгенологічна характеристика паренхіматозного та інтерстиційногосіалоаденітів. Рентгенконтрастна сіалографія та речовини для її проведення. Методи лікування хронічних паротитів в період загострення та ремісії. Профілактика загострень, прогноз перебігу захворювання. Особливості клінічного перебігу, діагностика, диференційна діагностика та лікування калькульозного сіалоаденіту.	2
17.	Неодонтогенні запальні процеси щелепно-лицевої ділянки (фурункули, карбункули, бешиха та інші.). Етіологія, патогенез, клініка, диференційна діагностика, лікування, можливі ускладнення та шляхи їх запобігання. Етіологія, класифікація фурункулів обличчя. Клінічні ознаки інфільтративної та абсцедуючої форм фурункула. Особливості перебігу карбункула обличчя. Діагностика, диференційна діагностика, методи лікування. Показання до госпіталізації дітей з фурункулами та карбункулами. Ускладнення, їх запобігання та профілактика.	2
18.	Одонтогенні та неодонтогенні абсцеси і флегмони щелепно-лицевої ділянки: етіологія, патогенез, класифікація, особливості клінічного перебігу, основні методи діагностики, хірургічна допомога дітям в умовах поліклініки та стаціонару. Закономірності клінічного перебігу запальних процесів м'яких тканин ЩЛД у дітей. Класифікація абсцесів. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика поверхневих та глибоких абсцесів.	2
19.	Принципи лікувальної тактики. Визначення безпечних ліній розтину при хірургічному лікуванні. Класифікація флегмон ЩЛД. Клінічні прояви, діагностика,	2

	диференційна діагностика та лікування флегмон, розташованих навколо верхньої і нижньої щелепи. Закономірності перебігу поверхневих та глибоких флегмон в залежності від локалізації. Флегмона Жансуля-Людвіга. Діагностика, диференційна діагностика. Принципи хірургічного та медикаментозного лікування. Ускладнення флегмон та їх профілактика.	
20.	Підсумковий тестовий контроль за темами Розділів 1, 2, 3. Тестові завдання з теоретичного та практичного переліку питань.	2
	РАЗОМ за Блоком 1.	40
	БЛОК 2. Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лицевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні uszkodження м'яких тканин, зубів та кісток обличчя у дітей.	32
	Розділ 4. Доброякісні та злоякісні пухлини, пухлиноподібні утворення м'яких тканин і кісток щелепно-лицевої ділянки у дітей.	
21.	Пухлини м'яких тканин ЩЛД у дітей (гемангіома, лімфангіома, ліпома, міома, фіброма). Істинні пухлини та пухлиноподібні новоутворення слинних залоз (плеоморфна та мономорфна аденома, кісти малих та великих слинних залоз). Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, принципи лікування. Післяопераційні ускладнення та їх профілактика. Показання до кровозаміщуючої терапії при проведенні оперативних втручань на м'яких тканинах.	2
22.	Судинні новоутворення м'яких тканин. Етіологія. Класифікація. Діагностика та диференційна діагностика гемангіом і лімфангіом. Методи лікування капілярних, кавернозних та мішаних гемангіом. Принципи лікування різних форм лімфангіом. Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика та лікування ліпом, фібром, міом. Анатомічна будова, топографічна анатомія слинних залоз у дітей різного віку. Особливості клінічного перебігу та рентгенологічна картина плеоморфної та мономорфної аденоми. Особливості проявів та хірургічного лікування ретенційних кіст малих слинних залоз, ранул та кіст типу «піскового годинника». Діагностика, диференційна діагностика пухлин та пухлиноподібних новоутворень слинних залоз. Ускладнення під час лікування пухлин м'яких тканин, запобігання їх та методи усунення. Показання до проведення кровозаміщуючої терапії при оперативних втручаннях з приводу судинних пухлин у дітей.	2
23.	Вроджені та набуті пухлиноподібні утворення м'яких тканин обличчя (епідермоїд, дермоїд, тератома, кісти та нориці шиї, атерома, папілома) у дітей. Нейрофіброматоз. Невуси. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, комплексне лікування, реабілітація та профілактика ускладнень. Патогномонічні симптоми, особливості діагностики, диференційна діагностика епідермоїдних і дермоїдних кіст, тератом, атером папілом.	2
24.	Класифікація, особливості клініки та лікування невосів. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування вроджених серединних та бічних кіст і нориць шиї. Особливості клінічних проявів, діагностики та лікування нейрофіброматозу у дітей. Прогноз захворювання.	2
25.	Доброякісні пухлини кісток обличчя у дітей (остеобластокластома, остеома, остеїд-остеома). Одонтогенні новоутворення щелеп (амелобластома, одонтома, цементома). Етіологія, патогенез, діагностика, диференційна діагностика, клініка, методи лікування. Етіопатогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, методи лікування остеоми, остеїд-остеоми, остеобластокластоми.	2
26.	Диференційна діагностика гігантоклітинного та банального епулісу. Особливості гістологічної будови, клініко-рентгенологічні форми амелобластами. Діагностика, диференційна діагностика та методи лікування амелобластами у дітей. Рентгенологічна діагностика остеогенних і одонтогенних пухлин з доброякісними та злоякісними новоутвореннями щелеп.	2
27.	Пухлиноподібні новоутворення щелеп - кісти (фолікулярна, резидуальна, фісуральна, первинна кісткова, кіста прорізування). Методи діагностики, диференційна діагностика та способи лікування. Реабілітація дітей після цистектомії та цистотомії. Пухлиноподібні новоутворення кісток ЩЛД: фіброзна остеодисплазія, херувізм, гіперпаратиреοїдна фіброзна остеодистрофія, епуліді. Клініка, діагностика,	2

	диференційна діагностика, лікування. Класифікація кіст щелеп у дітей. Клінічне картина, методи діагностики, диференційна діагностика, тактика хірургічного лікування фолікулярної, резидуальної, фісуральної, первинної кісткової кіст та кіст прорізування).	
28.	Способи лікування кіст: цистектомія та цистотомія щелеп. Особливості клінічних проявів, рентгенологічна картина та лікування кіст, що вросли у верхньощелепну пазуху. Клінічні прояви, діагностика та диференційна діагностика фіброзної ост еодисплазії. Рентгенологічна картина фіброзної дисплазії. Особливості клінічного перебігу та лікування херувізму, синдрому Олбрайта. Банальний епулід: клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.	2
29.	Злоякісні пухлини тканин ЩЛД у дітей. Класифікація. Етіологія, патогенез, клініка, методи діагностики, диференційна діагностика. Первинна верифікація злоякісних пухлин. Принципи диспансеризації та лікування.	2
30.	Класифікація. Етіологія, патогенез, сучасні методи діагностики. Особливості клінічного перебігу, патогномонічні рентгенологічні ознаки, диференційна діагностика злоякісних пухлин м'яких тканин і щелеп. Паранеопластичний синдром. Первинна верифікація злоякісних пухлин. Види біопсій. Принципи лікування та диспансеризації.	2
	<i>Розділ 5. Вроджені вади розвитку обличчя, травматичні пошкодження м'яких тканин, зубів та кісток ЩЛД у дітей. Статистика, етіологія, патогенез, класифікація, клініка, принципи лікування, диспансеризації та реабілітації.</i>	
31.	Вроджені вади розвитку ЩЛД у дітей. Незрошення верхньої губи. Колобома, оро-фациально-дигітальний синдром. Вроджені незрошення піднебіння. Синдром П'єра-Робена, синдром Франческетті, синдром I-II зябрової дуги. Етіологія, патогенез, статистика, класифікація, клініка, діагностика, методи хірургічного лікування, комплексна реабілітація дітей з вродженими вадами розвитку ЩЛД. Аномалії розвитку слизової оболонки порожнини рота. Класифікація, клінічні прояви, методи усунення аномалійного прикріплення вуздечок губ, язика, мілкового присінку, комплексна реабілітація. Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення вроджених незрошень верхньої губи. Клініка, діагностика, строки та методи хірургічного лікування. Комплексна реабілітація хворих. Вільна пересадка тканин (шкірних та шкірно-хрящових клаптів) при лікуванні вроджених вад розвитку.	2
32.	Показання, протипоказання, методика проведення, ускладнення та їх попередження. Показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку. Статистика, класифікація, етіологія, причини виникнення вроджених незрошень піднебіння. Клініка, діагностика, строки та методи хірургічного лікування. Принципи щадної ураностафілопластики за методом Л.В.Харькова. Проблеми хірургічного лікування дітей з двобічним наскрізним незрошенням піднебіння. Етапи ортодонтичної та логопедичної реабілітації хворих з незрошеннями піднебіння. Особливості розвитку слизової оболонки порожнини рота. Визначення норми прикріплення вуздечок губ, язика, глибини присінку та інші. Класифікація, клінічні прояви аномалійного прикріплення вуздечок губ, язика, мілкового присінку та інші. Анатомо-фізіологічні порушення обумовлені аномаліями розвитку слизової оболонки порожнини рота. Показання, строки хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку. Методи усунення аномалійного прикріплення вуздечок губ, язика, мілкового присінку, комплексна реабілітація. V- подібна пластика вуздечки верхньої губи.	2
33.	Травматичні пошкодження м'яких тканин (забиття, гематоми, садна, рани, опіки, відмороження). ПХО різних видів ран. Показання до проведення протиправцевої та антирабічної вакцинації. Травматичні пошкодження зубів (забій, вивихи – повний, неповний, інтрузійний), кісток (переломи нижньої та верхньої щелеп, вилицевого комплексу) ЩЛД у дітей. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування в різному віці, реабілітація таких хворих. Комбінована та поєднана травма. Анатомо-фізіологічні особливості будови м'яких тканин обличчя, щовпливають на	2

	перебіг ранового процесу. Класифікація, етіологія, особливості клінічних проявів травматичних пошкоджень м'яких тканин обличчя (забиття, гематома, садна, рани). Види хірургічної обробки та особливості її проведення в залежності від локалізації. Строки проведення та методика первинної хірургічної обробки (ПХО) ран без та з дефектом тканин. Фармакологічні препарати для первинної хірургічної обробки ран. Укушена рана обличчя. Особливості ПХО укушених ран обличчя. Показання до проведення антирабичної та протиправцевої вакцинації. Вільна пересадка шкірних та шкірно-хрящових клаптів: показання, протипоказання, ускладнення та їх профілактика. Методи профілактики рубцевої деформації тканин.	
34.	Класифікація, етіологія, особливості клінічних проявів, клініка, діагностика та принципи лікувальної тактики щодо опіків та відморожень ЩЛД у дітей. Первинна медична допомога при опіках хімічного генезу та електроопіках. Методи визначення площі опіку. Клініка, діагностика та лікування опікового шоку. Травматичні пошкодження зубів у дітей (забій, вивихи, переломи). Травматичні пошкодження кісток ЩЛД у дітей – переломи верхньої та нижньої щелепи. Статистика, етіологія. Класифікація. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика, особливості лікування в різному віці та реабілітація таких хворих. Особливості лікування переломів в період змінного прикусу. Види іммобілізації. Показання до проведення остеосинтезу у дітей. Комбінована та поєднана травма ЩЛД у дітей.	2
35.	Захист історії хвороби.	2
36.	Підсумковий тестовий контроль за матеріалами теоретичної та практичної підготовки опанованих тем Блоку №2.	2
	РАЗОМ за Блок 2	32
	Всього практичних годин	72

4.4. Самостійна робота

Самостійна робота студентів передбачає:

- опрацювання тем, які не входять до тем аудиторних занять;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до контролю підсумкових занять та складання практичних навичок.

№ з/п	Тема	Кіль-ть годин
I.	Опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять (перелік із зазначенням основних питань, що повинні бути вивчені)	12
	Блок 1. Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні захворювання тканин щелепно-лицевої ділянки.	
1.	Етіологія, патогенез та клінічні прояви непритомності, колапсу, анафілактичного шоку у дітей, надання невідкладної допомоги. <i>Невідкладні стани в дитячій хірургічній стоматології на амбулаторному прийомі та в стаціонарі. Етіологія, патогенез та клінічні прояви непритомності, колапсу, анафілактичного шоку у дітей. Протоколи надання невідкладної допомоги дітям при непритомності, колапсі, анафілактичному шоці. Фармакологічні препарати, особливості дозування у дітей.</i>	2
2/	Хірургічне лікування хронічних періодонтитів постійних зубів у дітей (реплантація, резекція верхівки кореня, гемісекція). Показання, протипоказання, методики проведення, принципи комплексної реабілітації. <i>Показання до застосування хірургічних методів лікування хронічних періодонтитів постійних зубів у дітей. Види хірургічного лікування хронічних періодонтитів постійних зубів. Методики проведення реплантації, резекції верхівки кореня, гемісекції. Протизапальна терапія при хірургічних методах лікування періодонтитів постійних зубів, принципи комплексної реабілітації.</i>	2

3.	Утруднене прорізування тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку. Особливості клінічних проявів та лікувальна тактика. <i>Етіологія, патогенез та клінічні прояви утрудненого прорізування тимчасових та постійних зубів у дітей різного віку. Хірургічні методи лікування гострих перикоронаритів у дітей. Протизапальна терапія при хірургічних методах лікування перикоронарит.</i>	2
4.	Профілактика інфікування специфічними захворюваннями (туберкульоз, сифіліс, СНІД та ВІЛ - інфекція) лікаря хірурга-стоматолога на амбулаторному прийомі та в умовах стаціонару. <i>Шляхи інфікування специфічними захворюваннями (туберкульоз, сифіліс, СНІД та ВІЛ - інфекція) лікаря хірурга-стоматолога на амбулаторному прийомі та в умовах стаціонару. Профілактичні заходи щодо інфікування специфічними захворюваннями. Вітчизняні та світові протоколи профілактики інфікування специфічними захворюваннями лікаря хірурга-стоматолога на амбулаторному прийомі та в умовах стаціонару.</i>	2
Блок 2. Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лицевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні ушкодження м'яких тканин, зубів та кісток обличчя у дітей.		
5.	Передпухлинні процеси в щелепно-лицевій ділянці у дітей. Розподіл пухлин, пухлиноподібних новоутворень обличчя та щелеп у дітей відповідно до міжнародної гістологічної класифікації ВОЗ. <i>Етіологія, патогенез, класифікація, клініка та діагностика передпухлинних процесів в щелепно-лицевої ділянки у дітей. Розподіл пухлин, пухлиноподібних новоутворень обличчя та щелеп у дітей відповідно до міжнародної гістологічної класифікації ВОЗ. Методи лікування передпухлинних процесів в щелепно-лицевої ділянки у дітей.</i>	2
6.	Лікування та профілактика патологічних рубців після оперативних втручань вЩЛД у дітей. <i>Етіологія, патогенез класифікація рубцевої деформації м'яких тканин. Хірургічні та консервативні методи лікування патологічних рубців після оперативних втручань в ЩЛД у дітей. Методи профілактики рубцевої деформації тканин.</i>	2
II	Підготовка до практичних занять	38
III	Підготовка до контролю підсумкових занять та складання практичних навичок.	4
	РАЗОМ	58

4.5. Індивідуальні завдання

1. Створення навчальних відеофільмів методик оперативних втручань на щелепно-лицьовій ділянці у дітей.
2. Виготовлення засобів для унаочнення навчання (навчальних стендів, таблиць, препаратів тощо).
3. Робота в науково-дослідному гуртку з представленням тез для конференції та доповіді на студентських наукових конференціях.
4. Участь у профільних студентських олімпіадах з дисципліни.

5.1. Перелік теоретичних питань для підготовки студентів до семестрової підсумкової атестації (8 семестр)

БЛОК 1. «Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні захворювання тканин щелепно-лицевої ділянки».

1. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку та будови тканин щелепно-лицевої ділянки.
2. Класифікація методів знеболювання (загальне, місцеве, їх види) тканин щелепно-лицевої ділянки (ЩЛД). Принципи седативно-медикаментозної підготовки до хірургічних втручань в ЩЛД. Показання, протипоказання.
3. Особливості аплікаційного та інфільтраційного знеболювання тканин ЩЛД у дітей.
4. Техніка провідникових анестезій на верхній щелепі у дітей різного віку.

5. Техніка провідникового знеболювання нижньої щелепи у дітей різного віку.
6. Анестетики, які найбільш часто застосовуються для місцевого знеболування тканин ЩЛД.
7. Місцеві ускладнення під час проведення провідникової анестезії, їх попередження.
8. Загальні ускладнення під час проведення місцевого знеболування та їх попередження.
9. Набряк Квінке. Клінічні прояви. Клінічні прояви анафілактичного шоку. Невідкладна медична допомога.
10. Види загального знеболування та речовини, які використовуються для його проведення. Особливості проведення наркозу в ЩЛД. Показання та протипоказання до загального знеболування в умовах поліклініки та стаціонару.
11. Показання та протипоказання до видалення постійних та тимчасових зубів.
12. Етапи операції видалення зуба та особливості їх проведення. Особливості видалення тимчасових та постійних зубів.
13. Ускладнення під час та після видалення зубів, їх профілактика та лікування.
14. Післяекстракційні кровотечі. Клініка, діагностика та їх лікування.
15. Видалення зубів у дітей із захворюванням серцево-судинної системи, цукровимдіабетом, захворюваннями системи крові.
16. Етіологія, патогенез, клініка, особливості діагностики та лікування гострого одонтогенного періоститу щелеп у дітей.
17. Причини розвитку та особливості клінічного перебігу хронічних періоститів щелеп.
18. Диференційна діагностика гострого та хронічних періоститів щелеп.
19. Методи місцевого та загального лікування хронічних періоститів щелеп.
20. Класифікація та причини розвитку остеомієлітів щелеп. Теорії виникнення остеомієлітів щелеп; сучасний погляд на природу остеомієліту.
21. Діагностика та клініка гострого одонтогенного остеомієліту щелеп у дітей. Невідкладна хірургічна та медикаментозна допомога дітям з гострим остеомієлітом.
22. Ускладнення та наслідки гострого одонтогенного остеомієліту щелеп. Реабілітація хворих з гострими одонтогенними остеомієлітами. Профілактика захворювання.
23. Клініко-рентгенологічні форми хронічного одонтогенного остеомієліту. Причини розвитку, діагностика, показання до госпіталізації хворих на хронічний остеомієліт. Лікування та профілактика хронічних остеомієлітів щелеп. Прогноз та кінець хвороби при хронічних остеомієлітах, реабілітація хворих на хронічний остеомієліт.
24. Причини розвитку гострих гематогенних остеомієлітів, їх діагностика, лікування та профілактика.
25. Артрити скронево-нижньощелепного суглоба (СНЩС). Клініка, методи діагностики, лікування. Методи обстеження СНЩС у дітей
26. Ревматоїдний артрит СНЩС. Клініка, діагностика, методи лікування.
27. Травматичний артрит СНЩС. Клініка, діагностика, методи лікування.
28. Хронічні артрити СНЩС. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Комплексне лікування хронічних артритів СНЩС. Ускладнення та наслідки
29. Анкілоз СНЩС. Етіологія, діагностика, диференційна діагностика, клінічні ознаки одно- та двобічного анкілозу.
30. Вторинний деформуючий остеоартроз (ВДОА) СНЩС. Клініка, принципи діагностики, диференційна діагностика та лікування.
31. Причини виникнення одонтогенних запальних кіст щелеп від постійних та тимчасових зубів. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування одонтогенних запальних кіст щелеп.
32. Класифікація лімфаденітів та причини їх розвитку. Клініка, діагностика гострого одонтогенного лімфаденіту. Клініка та діагностика гострого неодонтогенного лімфаденіту.
33. Комплексне лікування гострих серозних та гнійних лімфаденітів у дітей.
34. Класифікація, клініка та діагностика, диференційна діагностика хронічних лімфаденітів ЩЛД. Лікування хронічних лімфаденітів.
35. Специфічні лімфаденіти в щелепно-лицевій ділянці у дітей (туберкульозний, актиномікотичний). Клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, особливості лікування. Хвороба „кошачої подряпини” (феліноз). Клініка, діагностика, особливості лікування.
36. Класифікація абсцесів та флегмон щелепно-лицевої ділянки та способи їх діагностики.
37. Клініка та діагностика абсцесів, флегмон, що розташовані в ділянці верхньої та нижньої щелеп.

38. Комплексне лікування абсцесів та флегмон ЩЛД. Хірургічна допомога дітям з абсцесами та флегмонами в умовах амбулаторії та стаціонару. Можливі ускладнення та їх профілактика.

39. Фурункули та карбункули ЩЛД. Клініка, діагностика, лікування. Ускладнення фурункулів та карбункулів ЩЛД у дітей та їх профілактика.

40. Класифікація запальних захворювань слинних залоз. Етіологія, патогенез, клініка та лікування гострого епідемічного паротиту.

41. Етіологія, патогенез та клініка гострого неепідемічного паротиту. Лікування гострих паротитів. Псевдопаротит Герценберга, причини виникнення, діагностика, диференційна діагностика та лікування.

42. Гострі та хронічні калькульозні субмаксиліти. Клініка, діагностика, диференційна діагностика.

43. Хронічний паренхіматозний сіалоденіт. Клініко-рентгенологічна характеристика, диференційна діагностика та комплексне лікування.

5.2. Перелік практичних навичок до семестрової підсумкової атестації у 8 семестрі

БЛОК 1. «Знеболення та видалення зубів у дітей, запальні захворювання тканин щелепно-лищевої ділянки».

1. Правильно зібрати анамнез та оформити медичну документацію хворих з запальними процесами м'яких тканин та щелеп, травмами щелепно-лищевої ділянки.

2. Правильно сформулювати діагноз з запальними процесами та травмами щелепно-лищевої ділянки у дітей.

3. Розшифрувати рентгенограми та поставити попередній діагноз у хворих з запальними процесами і травмами щелеп у дітей.

4. Провести аплікаційне знеболювання м'яких тканин у дітей.

5. Провести інфільтраційне знеболювання тканин щелепно-лищевої ділянки у дітей.

6. Провести провідникове знеболювання нижньої щелепи.

7. Провести провідникове знеболювання верхньої щелепи.

8. Видалити тимчасові та постійні зуби на верхній та нижній щелепі.

9. Накласти П-подібний шов на лунку у разі виникнення кровотечі після видалення зуба.

10. Провести розтин періостального абсцесу з локалізацією на вестибулярній поверхні коміркового відростку та на піднебінні.

11. Провести розтин поверхневого абсцесу м'яких тканин.

12. Призначити комплексне лікування при запальних процесах щелепно-лищевої ділянки у дітей.

13. Надати медичну допомогу при обмороці, колапсі, анафілактичному шоці, набряку Квінке.

5.3. Перелік теоретичних питань для підготовки студентів до семестрової підсумкової атестації (Дифзалік 9 семестр)

РОЗДІЛ 2. «Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лищевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні ушкодження м'яких тканин, зубів та кісток обличчя у дітей».

1. Класифікація доброякісних пухлин та пухлиноподібних новоутворень м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки.

2. Капілярні та кавернозні гемангіоми м'яких тканин щелепно-лищевої ділянки. Закономірності клінічного перебігу, їх діагностика та способи лікування.

3. Клініка та диференційна діагностика поверхневих та глибоких гемангіом щелепно-лищевої ділянки.

4. Клініка та діагностика мішаних гемангіом щелепно-лищевої ділянки та методи лікування. Переваги та недоліки основних методів лікування гемангіом щелепно-лищевої ділянки.

5. Нейрофіброматоз. Етіологія, клініка, діагностика, диференційна діагностика.

6. Невуси обличчя. Клініка, діагностика, методи лікування.

7. Лімфангіоми щелепно-лищевої ділянки. Класифікація, клініка, діагностика та лікування.

Диференційна діагностика лімфангіом щелепно-лищевої ділянки від інших м'якотканних пухлин.

8. Істині пухлини слинних залоз у дітей. Клініка, діагностика, методи лікування.

9. Ретенційні кісти слинних залоз. Клініка, діагностика, методи лікування.

10. Атерома. Клініка, діагностика, лікування. Середні кісти та нориці шиї. Клініка, діагностика,

лікування.

11. Бокові кісти та нориці шиї. Клініка, діагностика, лікування. Диференційна діагностика та методи лікування бокових кіст та норниць шиї.
12. Дермоїдні кісти щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, методи лікування.
13. Епідермоїдні кісти щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, методи лікування.
14. Фіброма, ліпома. Клініка, діагностика, лікування
15. Класифікація та клінічні ознаки злоякісних пухлин м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки.
16. Клінічні, патоморфологічні та інші додаткові ознаки злоякісних пухлин щелепно-лицевої ділянки.
17. Методи діагностики злоякісних пухлин щелепно-лицевої ділянки.
18. Комплексне лікування злоякісних пухлин щелепно-лицевої ділянки. Диференційна діагностика злоякісних і доброякісних пухлин.
19. Злоякісні новоутворення щелеп. Саркома Юінга.
20. Біопсія злоякісних пухлин, правила та методика її виконання.
21. Комплексне лікування злоякісних пухлин щелепно-лицевої ділянки. Променевий спосіб, хіміотерапія в комплексному лікуванні злоякісних пухлин. Ускладнення та їх профілактика.
22. Класифікація доброякісних пухлин та пухлиноподібних новоутворень кісток щелепно-лицевої ділянки.
23. Остеобластокластома. Клініка, діагностика, лікування. Диференційна діагностика остеобластокластоми з іншими новоутвореннями та злоякісними пухлинами щелепно-лицевої ділянки.
24. Остеома. Клініка, діагностика, лікування.
25. Паратиреоїдна остеодистрофія. Етіологія, клініка, діагностика, лікування.
26. Фіброза остеодисплазія. Етіологія, клініка, діагностика.
27. Одонтогенні кісти верхньої та нижньої щелеп від тимчасових та постійних зубів. Діагностика, клініко-рентгенологічна картина, методи лікування.
28. Фолікулярні кісти верхньої щелепи. Етіологія, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
29. Фолікулярні кісти нижньої щелепи. Етіологія, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
30. Диференційна діагностика кіст щелеп
31. Банальний та гігантоклітинний епулід. Клініка, диференційна діагностика, методи лікування.
32. Амелобластома. Клінічні проявлення, діагностика, принципи лікування. Диференційна діагностика амелобластоми з іншими пухлинами щелеп.
33. Одонтома та cementoма щелеп. Клініка, діагностика, принципи лікування.
34. Диференційна діагностика одонтогенних пухлин з іншими пухлинами щелеп. Методи лікування одонтогенних пухлин щелеп.
35. Клінічні прояви ран будь-якої етіології ЩЛД у дітей.
36. Лікування ран будь-якої етіології ЩЛД у дітей, первинна хірургічна обробка ран.
37. Класифікація переломів тіла нижньої щелепи. Клініка, діагностика, методи лікування в залежності від віку дитини.
38. Класифікація, клінічна картина переломів верхньої щелепи. Методи їх діагностики.
39. Комплексне лікування переломів верхньої щелепи в залежності від тяжкості травми та віку дитини. Особливості лікування переломів щелеп у дітей в період змінного прикусу.
40. Мікстові ураження щелепно-лицевої ділянки. Клініка, діагностика, принципи лікування.
41. Травматичні пошкодження зубів. Класифікація, діагностика, клініка.
42. Вивихи та переломи тимчасових та постійних зубів. Клініка, діагностика, особливості лікування у дітей різного віку.
43. Причини та клініка односторонніх анкілозів скронево-нижньощелепного суглобу. Хірургічні методи лікування.
44. Клінічна картина, діагностика та диференційна діагностика двосторонніх анкілозів скронево-нижньощелепного суглобу. Принципи комплексного лікування хворих з анкілозами.
45. Діагностика та способи лікування мікрогенії при одно- та двосторонніх анкілозах. Компресійно-дистракційний метод. Використання вільного хрящового трансплантату в якості інтерпонуєчого матеріалу при лікуванні анкілозів у дітей.
46. Особливості перебігу, показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку.
47. Етіологія, класифікація вроджених незрощень верхньої губи та піднебіння.

48. Вроджені ізольовані незрощення верхньої губи: клініка та принципи хірургічного втручання.
49. Одностороннє наскрізне незрощення верхньої губи та піднебіння: клініка, строки та принципи хірургічного втручання.
50. Двостороннє наскрізне незрощення верхньої губи: клініка, строки хірургічного втручання. Комплексна підготовка хворого до хейлопластики при двосторонніх наскрізних незрощеннях верхньої губи.
51. Вільна пересадка шкіри. Показання, протипоказання. Методика забору шкіри. Післяопераційне ведення. Ускладнення вільної пересадки шкіри.
52. Вільна пересадка шкірно-хрящового та хрящового клаптів за Сусловим. Показання, протипоказання. Методика забору матеріалу. Післяопераційне ведення. Ускладнення та їх попередження.
53. Анатомічні і функціональні порушення, які обумовлені незрощеннями верхньої губи і піднебіння. Комплексне лікування. Способи годування, принципи ортодонтичної реабілітації дитини з вродженим незрощенням піднебіння.
54. Клінічна картина вроджених односторонніх незрощень верхньої губи та піднебіння. Строки та принципи хірургічного втручання.
55. Двостороннє незрощення твердого і м'якого піднебіння. Доопераційна підготовка таких дітей і строки хірургічного втручання.
56. Особливості перебігу, показання, строки та види хірургічного втручання при коротких вуздечках губ і язика, мілкому присінку рота.

5.4. Перелік практичних навичок до семестрової підсумкової атестації у 9 семестрі

БЛОК 2. «Пухлини та пухлиноподібні новоутворення тканин щелепно-лищевої ділянки, вроджені вади розвитку, травматичні ушкодження м'яких тканин, зубів та кісток обличчя у дітей».

1. Оформити медичну історію хвороби.
2. Зробити виписку з історії хвороби.
3. Вміти виконати місцеве знеболювання нижньої щелепи внутрішньо-та позаротовими методами.
4. Вміти виконати провідникове знеболювання верхньої щелепи внутрішньо - та позаротовими методами.
5. Вміти виконати аплікаційне та інфільтраційне знеболювання тканин ЩЛД.
6. Зробити розтин тканин ЩЛД при запальних процесах (абсцесах, інфільтратах).
7. Призначити консервативну терапію та фізметоди хворим із захворюваннями тканин ЩЛД.
8. Призначити додаткові методи обстеження, які необхідні для встановлення діагнозу (дослідження крові, сечі, мазок-відбиток з слизової оболонки, взяття пунктатів, гною).
9. Призначити рентгенологічне обстеження тканин ЩЛД.
10. Вміти зробити типове та атипове видалення тимчасових та постійних зубів.
11. Видалити конкремент із переднього відділу протоки слинної залози.
12. Зробити пункцію новоутворень м'яких тканин та кісток ЩЛД.
13. Вправити вивих нижньої щелепи.
14. Правильно вибрати та направити хворого у лікувальну установу в разі необхідності консультації суміжних спеціалістів.
15. Видалити доброякісні пухлини та пухлиноподібні новоутворення в амбулаторних умовах (атерому, ретенційну кісту слизової оболонки порожнини рота, невеликі кісти щелеп, папілому).
16. Вміти виконати реплантацію зуба, резекцію верхівки кореня зуба.
17. Провести первинну хірургічну обробку рани м'яких тканин ЩЛД без дефекту.
18. Зробити імобілізацію зубів у разі їх пошкодження.
19. Накласти назубо-ясеневу шину у разі перелому тіла нижньої щелепи.
20. Виконати біопсію невеликих пухлин ЩЛД.
21. Виконати кістектомію та кістотомію у разі кіст слинних залоз та щелеп.
22. Надати невідкладну швидку допомогу у разі втрати свідомості, шоці, кровотечах, асфіксіях, колапсі.
23. Знати показання до госпіталізації дітей в щелепно-лицеве відділення.

24. Знати принципи деонтологічної роботи з дітьми із захворюваннями ЩЛД.
 25. Вміти оформити документи дітям із захворюваннями ЩЛД для отримання соціальної пенсії.

6. Підсумкова семестрова атестація

Форма підсумкового контролю успішності навчання – семестрова підсумкова атестація (СПА).

6.1. Система поточного та підсумкового контролю.

Контроль знань з вивчення дисципліни проводиться у вигляді:

- поточного контролю, що здійснюється на кожному практичному занятті й дає змогу виявити рівень засвоєння окремих елементів навчального матеріалу;
- тематичного контролю, рубіжного контролю, що проводиться після завершення певного етапу навчання на практичних підсумкових заняттях.

Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки студентів:

- тестовий контроль; розв'язування ситуаційних задач;
- структуровані письмові роботи;
- структурований за процедурою контроль практичних навичок та умінь відповідно до переліку практичних навиків до кожного заняття;

Оцінювання поточної навчальної діяльності здобувача здійснюється на кожному занятті з урахуванням стандартизованих, узагальнених критеріїв оцінювання знань здобувачів вищої освіти, наведених у таблиці.

6.2. Оцінка успішності студента

За Блок 1 у 8 семестрі		За Блок 2 у 9 семестрі	
	Min/Max кількість балів		Min/Max кількість балів
Практична робота № 1-20	3,5-6,0	Практична робота 1-16	4,4-7,5
	3,5×20 – 6,0×20		4,4×16 – 7,5×16
Разом за 15 занять	70-120	Разом за 30 занять	70-120
Підсумковий контроль	50-80	Підсумковий контроль	50-80
Всього балів	200	Всього	200

6.3. Критерії оцінювання знань у 8 семестрі

Оцінкою 5,4-6,0 балів та 70-80 балів на заліку/екзамені (А за шкалою ECTS та 5 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання всіх теоретичних положень і вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей.

Оцінкою 4,2-5,3 балів та 60-69 балів на заліку/екзамені (В та С за шкалою ECTS та 4 за національною шкалою) відповідь оцінюється, якщо вона показує знання всіх теоретичних положень, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності.

Оцінкою 3,5-4,1 балів та 50-59 балів на заліку/екзамені (D та E за шкалою ECTS та 3 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється за уязика, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці.

Критерії оцінювання знань у 9 семестрі

Оцінкою 6,75-7,5 балів та 70-80 балів на заліку/екзамені (А за шкалою ECTS та 5 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання всіх теоретичних положень і вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей.

Оцінкою 5,25-6,7 балів та 60-69 балів на заліку/екзамені (В та С за шкалою ECTS та 4 за національною шкалою) відповідь оцінюється, якщо вона показує знання всіх теоретичних положень, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності.

Оцінкою 4,4-5,2 балів та 50-59 балів на заліку/екзамені (D та E за шкалою ECTS та 3 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється за уязика, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці.

6.4. Критерії допуску до складання підсумкового контролю.

До складання підсумкового контролю допускаються студенти, які були присутні на всіх практичних заняттях та лекціях, або відпрацювали пропущені заняття в установленому порядку, та набрали мінімальну кількість. Студенти, які мають заборгованість на кінець семестру, ліквідують її тільки з дозволу декана факультету. Сума балів для допуску утворюється від суми балів поточної успішності та балів за практичні навички та становить мінімально 70 балів та максимальна кількість – 120 балів. Позитивна оцінка на кожному практичному занятті в кожному семестрі навчання може коливатися, в залежності від кількості практичних занять. Оцінка нижче мінімальної кількості балів означає «незадовільно», таке заняття не зараховане і підлягає відпрацюванню в установленому порядку.

Підсумковий контроль на 4-му курсі в 7 та 8 семестрах здійснюється після закінчення практичних занять у вигляді заліку згідно графіку навчально-методичного відділу ЧНУ.

Підсумковий контроль складається з перевірки теоретичних знань та практичних навичок. Максимальна кількість балів за підсумковий контроль дорівнює 80 балів, мінімальна – 50. Перескладання підсумкового контролю проводиться 2 рази.

Таким чином загальна успішність з навчальної дисципліни складається:

- а) поточна успішність;
- б) практичні навички;
- в) підсумковий контроль (залік, усна відповідь).

Сума балів за семестр складає: поточна успішність – 70-120 балів, підсумковий контроль 50-80 балів максимально разом 200 балів, мінімально - 120.

До складу білета на семестрову атестацію (дифзалік у 9 семестрі) входять 2 теоретичних та 2 практичних питання. По одному з кожного блоку. Так до білетів на семестрову атестацію у 9-му семестрі входять: з Блоку № 1 – одне теоретичне + одне практичне та з Блоку №2 – 1 теоретичне + 1 практичне питання.

Приклад «0» білета с ПСА у 9 семестрі

Білет № 0

1. Показання та протипоказання до видалення постійних та тимчасових зубів.
– **максимальна кількість балів – 20.**
- 2.– Невуси обличчя. Клініка, діагностика, методи лікування.
– **максимальна кількість балів – 20.**
3. Провести інфільтраційне знеболювання тканин щелепно-лицевої ділянки у дітей.
– **максимальна кількість балів – 20.**
4. Зробити розтин тканин ЩЛД при запальних процесах (абсцесах, інфільтратах).
– **максимальна кількість балів – 20.**

Всього максимальна кількість балів 80 балів.

Оцінка з дисципліни в екзаменаційній відомості також виставляється за традиційною (національною) 4-бальною шкалою на основі кількості балів за всі розділи, що передбачені програмою дисципліни.

Шкала переводу середньої кількості балів за всі розділи, що передбачені програмою з дисципліни, у традиційну оцінку за 4-бальною шкалою

Кількість балів за визначені розділи дисципліни	Традиційна оцінка за 4-бальною шкалою
120 – 139,99	3
140 – 179,99	4
180 – 200	5

У разі, якщо студент не пересклав хоча б один підсумковий модульний контроль до початку нового семестру, він одержує за дисципліну традиційну оцінку «2» і оцінку ECTS «F», що є підставою для відрахування.

7. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни «Хірургічна стоматологія» використовуються наступні методи навчання:

- вербальні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж);
- наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація);
- практичні (різні види вправлення, виконання графічних робіт, проведення експерименту, практики).
- пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні, які передбачають пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння студентами;
- репродуктивний, в основу якого покладено виконання різного роду завдань за зразком;
- метод проблемного викладу, котрий полягає в тому, що викладач ставить проблему і сам її вирішує, демонструючи протиріччя, якими характеризується процес пізнання, при цьому завдання студентів полягає в контролюванні послідовності викладення матеріалу, суттєвості доказів, прогнозуванні наступних кроків викладача;
- частково-пошуковий або евристичний, спрямований на оволодіння окремими елементами пошукової діяльності, наприклад: викладач формулює проблему, студенти – гіпотезу;
- дослідницький, сутність якого полягає у організації викладачем пошукової творчої діяльності студентів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань.

Також використовуються методи навчання:

- що забезпечують сприймання і засвоєння знань студентами (лекції, самостійна робота, інструктаж, консультація);
- для застосування знань і набуття й закріплення умінь і навичок (практичні заняття, контрольні завдання, робота в клініці, проведення практики);
- для перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок;
- для заохочення і покарання.

До активних методів навчання відносяться:

- тематичні дискусії;
- мозковий штурм;
- імітаційні завдання;
- проблемний виклад;
- частково-пошукові, дослідницькі, евристичні методи;
- презентації;
- тренінги;
- ділова гра «Допуск в клініку»;
- професійний конкурс «Моя перша пломба»

Максимальна ефективність навчання досягається за узяка (раціонального системного) поєднання різних методів.

8. Методи контролю

Для ефективною перевірки рівня засвоєння студентами знань, умінь і навичок з навчальною дисципліною «Терапевтична стоматологія» використовують різні методи й форми контролю.

Найпоширенішим методами контролю є: усний контроль, письмозикай, тестовий, графічний, програмований контроль, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки.

Контроль шляхом **усного опитування** сприяє опануванню логічним мисленням, виробленню і розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку.

Усне опитування передбачає таку послідовність: формулювання запитань (завдань) з урахуванням специфіки навчальної дисципліни й вимог програми; підготовка студентів до відповіді та і викладу знань; корегування викладених у процесі відповіді знань; аналіз і оцінювання відповіді.

Письмовий контроль. Призначення цього контролю – з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння студентами знаннями, уміннями й навичками з навчальною дисципліною, визначення їхньої якості – правильності, повноти, точності, усвідомленості, уміння застосувати теоретичні знання на практиці.

Письмова перевірка здійснюється у формі перевіркової (контрольної) роботи, написання розгорнутої відповіді на питання, тощо. Теми перевірочних (контрольних) робіт, завдання, вправи охоплюють програмний матеріал, є чітко сформульовані для виявлення знання фактичного матеріалу, відповідають рівню знань студентів і водночас вимагають від студента певних зусиль, необхідних для їх виконання. Домашні завдання (залежно від специфіки навчальної дисципліни) можуть виконуватися у вигляді написання коротких конспектів, замальовок, рефератів по темах, що винесені для самостійного опрацювання.

Основна перевага письмової перевірки – це те, що за короткий термін викладач має змогу скласти чітке уявлення про знання багатьох студентів. Результати перевірки чітко фіксовані. Письмові роботи зберігаються. Студенти мають змогу з'ясувати з викладачем деталі й неточності у власних відповідях, провести самоаналіз.

Тестовий контроль використовується для визначення рівня сформованості знань і вмінь з дисципліни. Виокремлюють тести відкритої форми (із вільно конструйованими відповідями) і тести закритої форми (із запропонованими відповідями).

Тестовий контроль використовують з метою визначення вхідного рівня знань та оцінки самопідготовки студента до кожної теми практичного заняття, а також перед виведенням підсумкових оцінок, як допуск до складання ПМК. Крім того, тести слугують засобом внутрішнього контролю для порівняння, визначення рівнів успішності окремих груп студентів, порівняльної характеристики різних форм і методів викладання.

Такий вид контролю дає змогу ефективніше використовувати час, ставить перед усіма студентами однакові вимоги, допомагає уникати надмірних хвилювань. Тестова перевірка унеможливає випадковість в оцінюванні знань, стимулює студентів до самоконтролю. Однак тест може виявити лише знання фактів, він заохочує до механічного запам'ятовування, а не до роботи думки.

Програмований контроль. Реалізується шляхом пред'явлення усім студентам стандартних вимог, що забезпечується використанням однакових за кількістю і складністю контрольних завдань, запитань. При цьому аналіз відповіді, виведення і фіксація оцінки здійснюється за допомогою індивідуальних автоматизованих засобів.

Практична перевірка застосовується для оцінки оволодіння системою практичних професійних умінь і навичок, і проводиться під час проведення практичних занять та підсумкових модульних контролів. Така перевірка дає змогу виявити, якою мірою студент усвідомив теоретичні основи цих дій.

Метод самоконтролю. Його суттю є усвідомлене регулювання студентом своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю – запобігання помилкам і виправлення їх. Показник сформованості самоконтролю – усвідомлення студентом правильності плану діяльності та її операційного складу, тобто способу реалізації цього плану.

Метод самооцінки. Передбачає об'єктивне оцінювання студентом досягнутих результатів.

Для формування здатності до самоконтролю і самооцінки викладач мотивує виставляння оцінки, пропонує студентові самому оцінити свою відповідь. Дієвим засобом є й організація взаємоконтролю, рецензування відповідей товаришів. При цьому студент ознайомлюється із нормами й критеріями оцінювання знань. Взяття до уваги результатів самоконтролю і самооцінки знань викладачем при виставленні кінцевої оцінки робить їх вагомими, позитивно впливає на формування відповідальності за навчальну роботу, на виховання чесності, принципності, почуття власної гідності, дотримання принципів академічної доброчесності.

Оцінювання самостійної роботи: оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при захисті реферату та при підсумковому модульному контролі.

9. Методичне забезпечення, яке викладене на навчальну платформу MOODLE 4.

- Робоча програма навчальної дисципліни «Хірургічна стоматологія. Блок 3, 4»;
- Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- Методичні розробки, тези, тексти, мультимедійні презентації лекцій з дисципліни;

- Методичні вказівки для самостійної роботи студентів під час підготовки та на практичному занятті, включаючи тести та задачі для самоконтролю, відповідно до тем практичних занять.
- Методичні вказівки для самостійної роботи студентів над вивченням тем, що винесені на самостійне опрацювання;
- Теоретичні питання та практичні завдання для контролю засвоєння розділів;
- Ситуаційні задачі з банку ліцензійного іспиту «Крок 2» до кожного практичного заняття з алгоритмами їх вирішення.

Рекомендована література

Базова:

1. Харьков Л.В. Хірургічна стоматологія дитячого віку. / Л. В. Харьков, Л. М. Яковенко, І. Л. Чехова ; за ред. Л. В. Харькова. – К.: Книга плюс, 2003. – 480с.
http://shturrm.at.ua/Literatura/books/Harkov_L_Vhirurgichna_stomatologiya_dityachogo_vi.pdf
2. Харьков Л.В. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія дитячого віку: підручник / Л.В. Харьков, Л.М. Яковенко, І.Л. Чехова ; за ред. Л.В. Харькова. - К.: ВСВ «Медицина», 2015. - 496 с. <https://www.medpublish.com.ua/hirurgichna-stomatologija-ta-schelepno-liceva-hirurgija-ditjachogo-viku-pidruchnik-vnz-v-r-a-lv-harkov-lm-jakovenko-l-chehova-za-red-lv-harkova/p-672.html>

Допоміжна

1. Аномалії кількості та будови зубів, одонтома і травма зуба в практиці дитячої хірургічної стоматології / Павло Іванович Ткаченко та інші. - Полтава: АСМІ, 2010. - 31 с.
2. Бернадський Ю.Й. Основи щелепно-лицевої хірургії і хірургічної стоматології: навч. посібник. - 3-е вид., перероб. і доп. - Київ: Спалах, 2003
3. Маланчук В.О.. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія: підручник; У2 т. – Т. 2/ Маланчук В.О., Логвіненко І.П., Маланчук Т.О. та ін. – К.: ЛОГОС, 2011–606 с.
4. Онкологія щелепно-лицевої ділянки: О.В. Рибалов, А. Л. Одабашьян, Н.О.Соколова та інші; МОЗ, ЦМК, УМСА. - Полтава: АСМІ, 1999. - 114 с.
5. Ткаченко П.І., Лімфаденіт щелепно – лицевої ділянки у дітей. П.І.Ткаченко, О.В.Гуржій – Полтава, 2001. – 106 с.
6. Кісти щелепно-лицевої ділянки (клініко-морфологічні аспекти)./ [Ткаченко П.І., Старченко І.І., Білоконь С.О. та ін.] - Полтава ТОВ «АСМІ», 2013. - 103 с.
7. Дитяча хірургічна стоматологія. Амбулаторний прийом/ Ткаченко П.І. та ін.; Українська медична стоматологічна академія. - Полтава: АСМІ, 2011 – 102 с.
8. Тимофеев О.О. Щелепно-лицева хірургія: Підручник для мед. ун-тів, інст., акад. — 2-ге вид, випр. Затверджено МОН / О.О. Тимофеев — К., 2017. — 752 с.
9. Ткаченко П.І., Білоконь С.О., Лохматова Н.М., П.І., Старченко, Гуржій О.В., Доленко О.Б. / Ангіоми щелепно-лицевої ділянки у дітей Полтава. - ТОВ «АСМІ». - 2015. - 38 с.
10. Ткаченко П.І., Старченко І.І., Білоконь С.О., Гуржій О.В., Лохматова Н.М. / Доброякісні новоутворення м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки та слинних залоз у дітей. - ТОВ «АСМІ». - 2015. - 80 с.
11. Запальні процеси щелепно-лицевої ділянки в амбулаторній хірургії [Текст]: навч. посіб. / Ткаченко П.І., Колісник І.А., Панькевич А.І., ВДНЗУ «УМСА». – Полтава, 2017. – 103 с.
12. Новоутворення щелепно-лицевої ділянки у дітей [Текст]: навч. посіб. / Ткаченко П.І., Старченко І.І., Білоконь С.О. та ін.; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава, 2018. – 191 с.
13. Неспецифічні лімфаденіти щелепно-лицевої ділянки у дітей (клініко-морфологічні аспекти) [Текст]: монографія / Ткаченко П.І., Старченко І.І., Білоконь С.О. та ін.; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. – 120 с.
14. Ушкодження щелепно-лицевої ділянки у дітей [Текст]: монографія / Ткаченко П.І., Білоконь С.О., Лохматова Н.М. та ін.; УМСА – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2019. – 120 с.

Інформаційні ресурси

1. Website of the UMSA Academy <http://www.umsa.edu.ua/>
2. Information resources of the university library <https://www.umsa.edu.ua/biblioteca>

3. Library of UMSA Electronic archive (repository) of the Ukrainian MedicalStomatological Academy <http://elib.umsa.edu.ua/>
4. http://kingmed.info/knigi/Stomatologiya/Detskaya_stomatologiya/book_3661/Detskaya_hirurgicheskaya_stomatologiya_i_chelyust№-litsevaya_hirurgiya-Zelenskiy_VA_Muhoramov_FS-2008-djvu
5. <http://kingmed.info/media/book/1/644.pdf>
6. <https://e-stomatology.ru/prensa/literatura/hirurgia/>